

ΕΚΘΕΣΙΣ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ
 ΤΟΥ ΕΝ ΒΕΝΕΤΙΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ
 ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
 ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1968

Πρὸς τὸ
 Β. Ὑπουργεῖον Ἑξωτερικῶν
 Διεύθυνσιν Μορφωτικῶν Σχέσεων
 Διὰ τὴν Ἑποπτικὴν Ἐπιτροπὴν
 τοῦ ἐν Βενετία Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου
 Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν
 εἰς Ἀθήνας (*)

Ἐχω τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω πρὸς ὑμᾶς ἔκθεσιν τῶν πεπραγμένων τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν Βενετίας κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος 1968, τὸ δεύτερον τῆς θητείας μου ὡς διευθυντοῦ τοῦ ἰδρύματος τούτου. Ἐκθεσιν τῶν κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος ταύτης (1966-67) πεπραγμένων ὑπέβαλον πέρυσι διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 28 Α/1 ἀπὸ 22 Ἰανουαρίου 1968 ἐγγράφου μου, δι' ἣν ἡ καθ' ὑμᾶς Ἐπιτροπὴ ἠδύοκῆσε νὰ μοὶ ἐκφράσῃ τὴν ἄκραν εὐαρέσκειαν αὐτῆς (πρακτικὸν ὑπ' ἀριθ. 89 ἀπὸ 6 Μαρτίου 1968). Εἰς τὴν πρώτην ἐκθεσιν ἀνέπτυξα τὰ οὐσιώδη προβλήματα τοῦ Ἰνστιτούτου, ἐπὶ τῶν ὁποίων περιτετεῖ σήμερον νὰ ἐπανέλθω. Θὰ ἦτο πάντως, νομίζω, χρήσιμον, ἐὰν ἡ παροῦσα δευτέρα ἔκθεσις ἀνεγινώσκετο ἐν συσχετισμῷ πρὸς τὴν πρώτην, διὰ νὰ σχηματισθῇ κατὰ τὸ δυνατὸν πληρεστέρα ἀντίληψις τοῦ ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἰδρύματι ἐπιτελουμένου ἔργου.

Κατὰ τὸ ἔτος 1968 τὸ Ἰνστιτούτον δὲν συνήντησεν εὐτυχῶς τὰς δυσχερείας, τὰς ὁποίας εἶχεν ἀντιμετωπίσει κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος, μολονότι ὄρισμένα σοβαρώτατα ζητήματα ἐξηκολούθησαν νὰ παραμένουν εἰσέτι ἄλυτα, ὡς εἶναι π.χ. τὸ ζήτημα τοῦ ἀκινήτου τῆς Ρώμης, τὸ ζήτημα τῆς ριζικῆς ἀνακαινίσεως τῶν ἐν Βενετία ἀκινήτων τοῦ Ἰνστιτούτου πρὸς ἀξιοποίησιν αὐτῶν, τὸ μισθολογικὸν καὶ συνταξιοδοτικὸν ζήτημα τῶν ἐπὶ συμβάσει ὑπαλλήλων του, τὸ ζήτημα τῆς ἀξίσεως τοῦ προσωπικοῦ του κ. ἄ., περὶ τῶν ὁποίων θὰ ὑποβάλω προσεχῶς εἰδικὸν ὑπόμνημα. Εἶναι πάντως ἰδιαιτέρως εὐχάριστον ὅτι ἐν τῇ ἐπιτελέσει τοῦ ἔργου μου ἔσχον, ὡς πάνποτε, τὴν εὐγενῆ καὶ πρόθυμον συμπαράστασιν ἐκ μέρους πάντων τῶν ἀρμοδίων, ἰδιαιτέρως δὲ τῶν τοῦ καθ' ὑμᾶς Ὑπουργείου καὶ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ διπλωματικῶν ἐκπροσώπων τῆς Ἑλλάδος, πρὸς τοὺς ὁποίους εἶμαι λίαν εὐγνώμων. Τοιοῦτοτρόπως ἠδυνήθην νὰ συνεχίσω ἀποτελεσματικῶς τὸ ἔργον τῆς συστηματικῆς ἀναδιοργανώσεως καὶ τῆς εὐρύθμου καὶ ἀποδοτικῆς λειτουργίας τοῦ Ἰνστιτούτου, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τῆς ἀφίξεώς μου ἐνταῦθα ἐπρογραμματίσα καὶ ἐπωμίσθην καὶ τὸ ὁποῖον ἐλπίζω νὰ μοῦ δοθῇ ὁ χρόνος νὰ ὀλοκληρώσω — τοῦλάχιστον

(*) Κοινοποιήσις: 1) Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν. 2) Ἑλληνικὴν Β. Πρεσβείαν Ρώμης. 3) Ἑλληνικὸν Β. Προξενεῖον Βενετίας.

εις την πρώτην του καιρίαν φάσιν — ἐντὸς τῶν προσεχῶν ἐτῶν. Κατωτέρω ἀναγράφω συστηματικῶς τὰ κατὰ τὸ ἔτος 1968 ἐπιτελεσθέντα, ἀκολουθῶν τὸ σχῆμα καὶ τὴν κατάταξιν τῆς περυσινήσ μου ἐκθέσεως.

Α'. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

1) Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Ἰνστιτούτου ἤρχισαν εἰσερχόμενα εἰς ὀμαλώτερον δρόμον. Οὔτε τόσον τεράστιον ἔλλειμμα εἴχομεν, ὅσον κατὰ τὰ δύο προηγούμενα ἔτη, οὔτε συνειπῶς ἐζητήσαμεν ἔκτακτον οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν παρὰ τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν.

2) Ἐκ τῆς ἐκποιήσεως τοῦ ἐν Λιβόρνῳ καὶ ἐν ὁδῷ Ufficio dei Granì ἀριθ. 6 οἰκοπέδου τῆς παλαιᾶς Ἑλληνορθόδοξου Κοινότητος, πραγματοποιηθείσης τὴν 2 Ἰουλίου εἰς ἐκτέλεσιν παλαιότερας ἀποφάσεως τῆς Ἐποπτικῆς Ἐπιτροπῆς, εἰσπραχθῆ τὸ ποσὸν τῶν 12.500.000 λιρῶν Ἰταλίας. Τὸ ποσὸν τοῦτο, κατὰ τὴν ἀπὸ 24 Ἰουλίου 1968 (ὑπ' ἀριθ. 92) ἀπόφασιν (παράγρ. 3) τῆς Ἐποπτικῆς Ἐπιτροπῆς, θὰ διατεθῆ πρὸς ἔναρξιν τῶν ἔργων ἀνακαινίσεως εἰς τὰ ἀποδεδειγμένα ἀκίνητα τοῦ Ἰνστιτούτου ἐν Βενετίᾳ. Οὔτω, διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν μισθωμάτων αὐτῶν, θὰ δημιουργηθῆ πάγιον πρόσθετον εἰσόδημα, τὸ ὁποῖον ἐξασφαλίζει τὴν συντήρησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κοιμητηρίου Λιβόρνου, περὶ οὗ κατωτέρω. Περὶ τοῦ τρόπου χρηματοδοτήσεως τῶν περαιτέρω ἀνακαινιστικῶν ἔργων θὰ διαλάβω εἰς εἰδικὸν ὑπόμνημα.

3) Κατόπιν διαφόρων πιέσεων καὶ διαπραγματεύσεων πρὸς τοὺς ἐναπομένοντας ἀκόμη ἐνοικιοστασιακοὺς μισθωτὰς τῶν ἐν Βενετίᾳ ἀκινήτων τοῦ Ἰνστιτούτου, ἐπετύχωμεν καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος τὴν αὔξησιν τῶν μισθωμάτων κατὰ τὸ ποσὸν τῶν 800.000 περίπου ἰταλ. λιρῶν. Δυστυχῶς ἐν Ἰταλίᾳ διατηρεῖται εἰσέτι ἐν ἰσχύϊ τὸ ἐνοικιοστάσιον, παρατεινόμενον διαρκῶς, τὸ ὁποῖον μᾶς ἐμποδίζει νὰ ἐξώσωμεν αὐτούς.

Β'. ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΤΙΚΑ ἜΡΓΑ

1) Τὰ ἐν τῷ παραπλευρῶς τοῦ Ἰνστιτούτου τριωρόφῳ ἀκινήτῳ (Castello 3419) διαμερίσματα τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου ὀρόφου, ἅτινα ἐχρησιμοποιοῦντο μέχρι τοῦδε ὡς γραφεῖα τοῦ Ἑλληνικοῦ Β. Προξενείου Βενετίας καὶ κατοικία τοῦ Προξένου, ἐκκενωθέντα διὰ τῆς λύσεως τῆς μισθώσεως ἐκ μέρους τοῦ Προξένου κ. Κ. Βάσση πρὸς ἐγκατάστασιν εἰς εὐρυχωρότερα διαμερίσματα, ἀνεκαινίσθησαν καὶ ἐξεμισθώθησαν εἰς ιδιώτας, πλὴν τοῦ ἐνός διαμερίσματος τοῦ πρώτου ὀρόφου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐγκατεστήσαμεν τὸν ἐφημέριον τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος, ἵνα ἔχῃ εὐπρεπεστέραν καὶ ἀνεωτέραν κατοικίαν. Πρὸς τοῦτο μετετρέψαμεν αὐτὸ ἀπὸ γραφείου εἰς κατοικίαν, κατασκευάσαντες λουτρόν καὶ μαγειρεῖον. Τὸ δὲ διαμέρισμα, ὅπερ ἐχρησιμοποιεῖτο μέχρι τοῦδε ὡς κατοικία τοῦ ἐφημερίου (Castello 3423A, β' ὄροφος), ἐπεσκευάσαμεν ἐπίσης καὶ ἐξεμισθώσαμεν, καθὼς καὶ τὸ ὑπερκείμενον αὐτοῦ διαμέρισμα τοῦ τρίτου ὀρόφου, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐρειπωθῆ καὶ παραμείνει ἀμίσθωτον ἀπὸ ἐτῶν.

2) Ὑπὸ τοῦ μηχανικοῦ κ. Vincenzo Passaro ἐξεπονήθησαν μελέται ριζικῆς ἀνακαινίσεως δύο εἰσέτι ἀκινήτων τοῦ Ἰνστιτούτου, τὰ ὁποῖα κατωρθώσαμεν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος διὰ δικαστικῶν ἐνεργειῶν καὶ ἐπιμόνων διαπραγματεύσεων νὰ ἀπελευθερώσωμεν τελείως διὰ τῆς ἐξώσεως τῶν ἐνοικιοστασιακῶν μισθωτῶν, ἧτοι τῆς ἐν Castello

3484 διωρόφου οίκιας και της ἐν Castello 3414 - 15 μεγάλης τριωρόφου οίκιας. Ἐλπίζομεν ὅτι κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος θὰ ὑπάρξῃ ἡ δυνατότης τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἐπιβαλλομένων ἀνακαινιστικῶν ἔργων καὶ τῆς ἀξιοποιήσεως τῶν δύο σημαντικῶν τούτων ἀκινήτων πρὸς αὐξήσιν τῶν προσόδων τοῦ Ἰνστιτούτου.

3) Εἰς τὴν ἐσωτερικὴν αὐλὴν τοῦ Campo dei Greci ἐπεσκευάσαμεν τὰς δεξαμενὰς πετρελαίου καὶ ἀντικαταστήσαμεν ἐξ ὀλοκλήρου τὸν κεντρικὸν ὑδροσωλῆνα, συνολικοῦ μήκους 45 μέτρων, ὁ ὁποῖος εἶχε διατηρηθῆ ἐκ τῆς ὑγρασίας εἰς πολλὰ σημεῖα, ἔνεκα ἀσυγγνώστως πλημμελοῦς κατασκευῆς τῶν ἐκτελεσάντων κατὰ τὸ 1956 - 58 τὴν ἐπισκευὴν τοῦ Campo.

4) Εἰς τὸ παρὰ τὴν Φλαγγίνειον κτήριον τοῦ Longhena (Scoletta) ἐξετελέσαμεν ὠρισμένας ἐργασίας εὐπρεπισμοῦ, χάριν τῶν ἐπισκεπτῶν τοῦ Μουσείου καὶ τοῦ κοινοῦ τῶν συνεδρίων καὶ διαλέξεων. Οὕτως ἐπεσκευάσαμεν καὶ ἐχρωματίσαμεν τὴν ἐκ τῆς πλημμύρας τοῦ 1966 βλαβεῖσαν εἴσοδον καὶ τὸ κλιμακοστάσιον, ἀνεωρόσαμεν τὴν ἐπένδυσιν τοῦ ἐν τῇ εἰσόδῳ προσκυνηταρίου, ἄνωθεν τοῦ ὁποῖου εὐρίσκεται τοποθετημένη ὠραία εἰκὼν τῆς Θεοτόκου (Φοβερά Προστασία), ἀντικατεστήσαμεν τοὺς ἐκ τῆς χαλάζης διατηρηθέντας παλαιούς ἐγχρόμους ὑελοπίνακας τῆς μεγάλης αἰθούσης τῶν διαλέξεων (Aula) καὶ κατεσκευάσαμεν βαθυκύανα παραπετάσματα εἰς τὰ δέκα μεγάλα παράθυρα αὐτῆς διὰ τὴν συσκότισίν της κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν προβολῶν ἐν ὧρα διαλέξεων.

5) Εἰς τὸ κτήριον τῆς παλαιᾶς Φλαγγινείου Σχολῆς, ἔνθα σήμερον στεγάζεται τὸ Ἰνστιτούτον, συνεχίσαμεν τὰ ἔργα ἀνακαινίσεως, ἧτοι ἐχρωματίσαμεν τὸ ἰσογειον αὐτοῦ (εἴσοδον, γραφεῖον θυρωροῦ καὶ αἰθουσαν ἀναμονῆς), καθὼς καὶ τὴν τραπεζαρίαν τῶν ἐρευνητῶν καὶ τὸ ἐντευκτήριον τοῦ δευτέρου ὀρόφου, τὸ ὁποῖον ἐκοσμήσαμεν καὶ με μεταβυζαντινὰς εἰκόνας τῆς συλλογῆς μας. Ἀνακαινίσσαμεν ἐπίσης καὶ ἐχρωματίσαμεν τὴν πρόσοψιν τοῦ κτηρίου, ἧτις ἐκ τῆς ὑγρασίας εἶχεν ὑποστῆ σημαντικὰς φθορὰς καὶ προδιέθετε δυσαρέστως τὸν ἐπισκέπτην. Πρὸς τοῦτοις, εἰς τὴν ἐν τῷ ἰσογείῳ αἰθουσαν ἀναμονῆς ἐτοποθετήσαμεν τὴν μεγάλην ξυλίνην βιβλιοθήκην, ἧτις εἶχε παραχωρηθῆ πρότερον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Β. Προξενεῖον καί, κατασκευάσαντες εἰς αὐτὴν θυροφύλλα καὶ κλειθρα, ἐξησφάλισαμεν τὴν ἀποθήκευσιν τῶν μελλοντικῶν ἐκδόσεων τοῦ Ἰνστιτούτου, δεδομένου ὅτι ἡ ἀποθήκη τοῦ τρίτου ὀρόφου ἔχει ἤδη ὑπερπληρωθῆ.

6) Συνεπληρώσαμεν τὸν ἐξοπλισμὸν τῶν διαμερισμάτων τῶν ἐρευνητῶν εἰς ρουχισμὸν, σκεύη, μικροέπιπλα κλπ.

7) Εἰς τὸ ἐν Castello 3423A δεῦτερον διαμέρισμα τοῦ τρίτου ὀρόφου, ἔνθα σώζεται (ἡχρηστευμένον ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν) παρεκκλήσιον τοῦ ποτὲ μοναστηρίου τῶν Ἑλληνίδων καλογραιῶν, ἐπεσκευάσαμεν τὴν τρουλλοειδῆ στέγην.

8) Ἐπεσκευάσαμεν καὶ ἐπεχρυσώσαμεν τὴν ὠραίαν ξυλόγλυπτον βᾶσιν τῆς Παλαιολογείου εἰκόνας τῆς Θεοτόκου, ἧτις κατὰ παλαιὸν ἔθος ἐλιτανεύετο ἐν τῷ ναῷ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Κοιμήσεως (15 Αὐγούστου). Τὸ ἔθος τοῦτο ἀνεβίωσεν ἐφέτος, κατόπιν διακοπῆς πολλῶν ἐτῶν.

Γ'. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΙΣ

Συνεχίσθη καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἡ τακτοποίησις τῶν ὑπηρεσιακῶν φακέλων καὶ ἐγγράφων τοῦ Ἰνστιτούτου, τὰ ὁποῖα παρέλαβον ἀταξινόμητα, ἡ συστηματικὴ κατα-

γραφῆ τῶν βιβλίων, σκευῶν καὶ ἄλλων κινητῶν ἀντικειμένων τοῦ Ἰνστιτούτου, διὰ τὰ ὁποῖα, ὡς ἔγραφα καὶ ἐν τῇ περυσινῇ μου ἐκθέσει, δὲν εὔρον κατηρητισμένα εἰδικὰ βιβλία. Ἡ ἐργασία αὕτη θ' ἀπαιτήσῃ χρόνον εἰσέτι καὶ συντελεῖται τμηματικῶς. Δυστυχῶς, ἔλλείπει προσωπικοῦ, ἢ μοναδικῆ γραφεὺς τοῦ Ἰνστιτούτου εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ ἐκτελῇ συγχρόνως ἐργασίαν πρωτοκολλήσεως καὶ δακτυλογραφήσεως τῶν ὑπηρεσιακῶν ἐγγράφων, δακτυλογραφήσεως τῶν ἐπιστημονικῶν κειμένων, λογιστικὴν ἐργασίαν, ὡς καὶ χρῆναι βιβλιοθηκαρίου καὶ ταμίου. Πρὸ τοιαύτης καταστάσεως ἠναγκάσθη κατ' ἐπανάληψιν νὰ προσφύγω εἰς τὴν βοήθειαν καὶ αὐτῶν τῶν φιλοξενουμένων ἢ νὰ ἀναθέσω ἀντιγραφικὴν ἐργασίαν εἰς κατάλληλα πρόσωπα, ἐπ' ἀμοιβῇ. Ἐγώρρασα ἐπίσης μαγνητοφωνικὴν συσκευὴν ὑπαγορεύσεως τῶν ἐπιστολῶν, ἢ ὁποῖα βοηθεῖ σημαντικῶς εἰς τὴν ταχύτεραν διεξαγωγὴν τῆς ἀλληλογραφίας. Ἡ ἐπέκτασις τῶν δραστηριοτήτων τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ αἱ συνεχῶς αὐξανόμεναι ἀνάγκαι του ἐπιβάλλουν τὴν ὁπωσδήποτε ἐνίσχυσιν τοῦ ἀνεπαρκοῦς προσωπικοῦ του.

Δ'. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ

Εἶναι δυσχερὲς νὰ ἐκθέσωμεν ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ τὸν κατὰ τὸ 1968 ἀπολογισμὸν τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου τοῦ Ἰνστιτούτου, διότι τοῦτο ὑπῆρξεν εὐρύτατον καὶ πολὺ-πλευρον. Θὰ περιορισθῶμεν λοιπὸν εἰς τὰ κυριώτερα.

1) Ἐρ ε ν η τ α ί.— Κατόπιν προτάσεώς μου, ἡ θητεία τοῦ ὑποτρόφου ἐρευνητοῦ τοῦ Ἰνστιτούτου κ. Ἀριστείδου Στεργέλλη παρετάθη δι' ἀποφάσεως τῆς καθ' ὑμᾶς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ ἔν εἰσέτι ἔτος, ἤτοι μέχρι τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1969, ἵνα δυνηθῇ οὗτος νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὴν ὑπ' αὐτοῦ παρασκευαζομένην διδακτορικὴν διατριβὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὰ δημοσιεύματα τῶν Ἑλλήνων φοιτητῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Παδοῦς κατὰ τὸν 17ον καὶ 18ον αἰῶνα». Πράγματι, ἡ προπαρασκευὴ τῆς ἐργασίας ταύτης, τὴν ὁποίαν παρακολούθησα καὶ παρακολουθῶ ἐκ τοῦ σύνεγγυς, ἐπροχώρησε λίαν ἰκανοποιητικῶς. Ὁ κ. Στεργέλλης, ἀφοῦ ἐπεράτωσε τὴν συλλογὴν τοῦ ὕλικου του, ἐργασθεὶς μεθοδικῶς εἰς τὰ ἀρχεῖα καὶ τὰς βιβλιοθήκας τῆς Βενετίας καὶ τῆς Παδοῦς (ἐξ ὧν τὸ ἀρχεῖον τῆς Curia Vescovile ἦτο τελείως ἀνερευνήτον ἀπὸ ἐλληνικῆς πλευρᾶς, τὸ δὲ Archivio Antico τοῦ Πανεπιστημίου οὐδέποτε εἶχεν ἐρευνηθῆ συστηματικῶς) καὶ συγκεντρῶσας 97 ὄλους τίτλους ἀγνώστων εἰς τὴν βιβλιογραφίαν τοῦ Legrand πονημάτων τῶν ἐν Παδοῦι Ἑλλήνων σπουδαστῶν καὶ πολλὰς ἀγνώστους βιογραφικὰς περὶ αὐτῶν πληροφορίας, ἐπροχώρησεν εἰς τὴν σύνταξιν τῆς διατριβῆς του, ἢ ὁποῖα ἐλπίζεται ὅτι θὰ ἀποπερατωθῇ ἐντὸς τοῦ πρώτου ἑξαμήνου τοῦ 1969· αὕτη θὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Ἐξ ἄλλου ὁ κ. Στεργέλλης παρακολουθεῖ καὶ ἐφέτος τὰ ἐν τῇ ἐνταῦθα Σχολῇ Παλαιογραφίας μαθήματα τοῦ δευτέρου ἔτους. Ἐπίσης συνέγραψεν ἄρθρον περὶ Ἰωάννου Κωιτουνίου, τὸ ὁποῖον δημοσιεύεται εἰς τὸν 5ον τόμον τῶν «Θησαυρισμάτων», εἰργάσθη δὲ καὶ διὰ τὴν κατάταξιν τῶν βιβλίων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἰνστιτούτου, ἐλέγξας καὶ σφραγίσας τὰ κατὰ τὴν τελευταίαν δωδεκαετίαν προσκτηθέντα βιβλία καὶ σημειώσας ἐφ' ἑκάστου τούτων τὸν ἀντίστοιχον ἀριθμὸν εἰσαγωγῆς. Τέλος, ἐβοήθησε τὸν Ἰταλὸν φιλόλογον κ. Guido Sala πρὸς μετάφρασιν εἰς τὴν ἰταλικὴν τῆς «Ἀσάλευτης Ζωῆς» τοῦ Κ. Παλαμᾶ.

Κρίνομεν καλὸν νὰ προσθέσωμεν ἐνταῦθα ὅτι ἐκ τῶν δύο προηγουμένων ὑποτρόφων ἐρευνητῶν τοῦ Ἰνστιτούτου, τῶν ἀπελθόντων κατὰ τὸ 1967, τοῦ μὲν πρώτου, τοῦ κ. Γεωργίου Πλουμίδη, ἡ διδακτορικὴ διατριβή, ὑπὸ τὸν τίτλον «*Τὸ βενετικὸν τυπογραφεῖον τοῦ Δημητρίου καὶ τοῦ Πάνου Θεοδοσίου (1755 - 1824)*», ἐνεκρίθη ἤδη ὑπὸ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (εἰσηγητὴς ὁ καθηγ. κ. Ἀπόστ. Βακαλόπουλος) καὶ εὐρίσκεται ὑπὸ ἐκτύπωσιν, τῆς δὲ δευτέρας, τῆς δεσποινίδος Χρυσάνθης Μαλτέζου, ἡ διδακτορικὴ διατριβή, ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ὁ θεσμὸς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει βενετοῦ βαλλῶν (1268 - 1453)*», ὑποβληθεῖσα εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ αὐτῆς καθηγητοῦ κ. Δ. Ζακυθνοῦ καὶ ἐλπίζομεν ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἐγκριθῆ καὶ ὑπὸ τῆς Σχολῆς καὶ θὰ δημοσιευθῆ. Ἀμφότεροί οἱ ὑπότροφοι οὗτοι τοῦ Ἰνστιτούτου διατηροῦν πάντοτε στενοὺς μετὰ τοῦ ιδρύματος δεσμοὺς συνεργασίας, βοηθοῦντες παντοιοτρόπως αὐτό, καὶ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐν Ἑλλάδι, εἰς τὸ ἔργον του καὶ καθοδηγούμενοι ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὰς περαιτέρω μελέτας των. Εἶναι εὐχάριστον ὅτι καὶ εἰς τὸν 5ῶν τόμον τῶν «Θησαυρισμάτων» δημοσιεύονται ἐργασίαι ἀμφοτέρων, ἐκπονηθεῖσαι ἐν Βενετίᾳ τῇ ὑποδείξει μου.

Διὰ διαφόρους λόγους δὲν κατέστη ἐφικτὴ ἡ ἔλευσις κατὰ τὸ 1968 νέων ὑποτρόφων ἐρευνητῶν εἰς τὸ Ἰνστιτούτον. Κατόπιν ὅμως τῆς ἐπιτυχίας, εἰς τὸν προσφάτως (κατὰ τὸν παρόντα μῆνα) ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν διεξαχθέντα διαγωνισμόν, δύο νέων ὑποτρόφων ἐρευνητῶν, ἀναμένεται ἡ ἐντὸς τῶν πρώτων μηνῶν τοῦ 1969 προσέλευσις τούτων. Ὑπάρχει δὲ ἐλπίς ὅτι θὰ ἔχωμεν καὶ ἑτέρους δύο νέους ἐρευνητὰς κατὰ τὰ μέσα τοῦ 1969, ὅτε ἀπεφασίσθη ἤδη νὰ προκηρυχθῆ νέος διαγωνισμός.

2) Φιλοξενούμενοι καὶ ἐπισκέπται. — Οὐδέποτε ἄλλοτε τὸ ἡμέτερον Ἰνστιτούτον ἔσχε τόσοσιν πολλοὺς καὶ τόσοσιν ἀποδοτικῶς ἐργασθέντας φιλοξενουμένους ὡς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος.

Οἱ δι' ἀποφάσεων τῆς Ἐποπτικῆς Ἐπιτροπῆς προσκληθέντες καὶ ἐλθόντες ὡς φιλοξενούμενοι εἰς τὸ Ἰνστιτούτον Ἕλληνες εἰδικοί ἐπιστήμονες πρὸς διεξαγωγὴν διαφόρων ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν τῆς εἰδικότητός των ὑπῆρξαν οἱ ἀκόλουθοι: α) ὁ κ. Ἐρρῆκος Μοάτσος, δικηγόρος καὶ ἱστοριοδίφης, β) ὁ κ. Ἰωάννης Χοσιώτης, διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ βοηθὸς τῆς ἑδρας τῆς Ἱστορίας τῶν Μέσων καὶ Νεωτέρων Χρόνων, γ) ἡ δεσποινὶς Μαρία Χαιρέτη, πτυχιούχος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ὑπάλληλος τῶν Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους, δ) ὁ κ. Νικόλαος Οἰκονομίδης, διδάκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων καὶ συνεργάτης τοῦ Κέντρου Βυζαντινῶν Ἑρευνῶν τοῦ Βασιλικοῦ Ἰδρύματος Ἑρευνῶν, ε) ἡ κυρία Ἐλισάβετ Ζαχαριάδου - Οἰκονομίδου, διδάκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ συνεργάτις τοῦ αὐτοῦ Κέντρου καὶ ς) ὁ κ. Νικόλαος Παναγιωτάκης, ὑφηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἄρτι ἐλεγείας ἑκτακτος καθηγητῆς τοῦ ἐν Ἰωαννίνους τμήματος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Κατωτέρω ἐκθέτομεν τὰ κυριώτερα τῶν ὑφ' ἐνός ἐκάστου ἐπιτελεσθέντων.

α) Ὁ κ. Ἐρρῆκος Μοάτσος, ἐργασθεὶς ἐν Βενετίᾳ ἐπὶ τρίμηνον (4 Ἀπριλίου - 30 Ἰουνίου), ἠσχολήθη κυρίως μὲ τὴν μελέτην καὶ ἐπεξεργασίαν ἐξήκοντα περίπου ἀνεκδότων ἐγγράφων ἀναφερομένων εἰς τὴν ἐν Κρήτῃ μεγάλῃν καὶ ἱστορικὴν μονὴν τοῦ Ἀγκαράθου, ἀποκειμένων εἰς τὸ Παλαιὸν Ἀρχεῖον τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Βενετίας (18/15,

φάκ. 176, 177, 178). Τὰ ἔγγραφα ταῦτα, τὰ πλεῖστα τοῦ 16^{ου} αἰῶνος, λατινιστὶ ἢ ἰταλιστὶ γεγραμμένα, τὰ ὁποῖα τυγχάνουν καὶ τὰ ἀρχαιότερα γνωστὰ ἔγγραφα τῆς ἀνωτέρου μονῆς, ὁ κ. Μοάτσος ἀντέγραψεν ἐπιμελῶς, ἐδακτυλογράφησεν (εἰς σελίδας 110) καὶ ἠδρετηρίασεν. Ὑπολείπεται, διὰ νὰ καταστοῦν ταῦτα ἔτοιμα πρὸς δημοσίευσιν, ἡ τελικὴ ἐπεξεργασία καὶ ὁ σχολιασμός των. Ἐλπίζομεν ὅτι θὰ δυνηθῇ νὰ πράξῃ τοῦτο ὁ κ. Μοάτσος εἰς προσεχῆ ἔλευσίν του ἐνταῦθα. Πρὸς τούτοις ὁ κ. Μοάτσος ἐξήτασεν ἐκ τοῦ εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας ἀποκειμένου ἀρχείου τοῦ Δουκὸς τῆς Κρήτης τὰς δεσμίδας 53 καὶ 54, περιλαμβανούσας ἔγγραφα ἀναφερόμενα εἰς τὰς κρητικὰς οἰκογενεῖας τὰς φερούσας τὴν κρητικὴν λεγομένην εὐγένειαν. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα περιέχουν σπουδαίας γενεαλογικὰς καὶ βιογραφικὰς πληροφορίας διὰ σημαντικὰς κρητικὰς οἰκογενεῖας. Τὰς εἰδήσεις ταύτας θὰ καταγράψῃ καὶ θὰ ἐπεξεργασθῇ ὁ κ. Μοάτσος ἐν Ἀθήναις τῇ βοηθείᾳ τῶν μικροταινῶν τῶν ὡς ἄνω δεσμίδων, τὰς ὁποίας ἐπρομηθεύθη. Τέλος, ὁ κ. Μοάτσος ἔλαβε μικροταινίας διαφόρων ἄλλων μεμονωμένων ἐγγράφων καὶ κωδίκων, τὸσον τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων τῆς Βενετίας, ὅσον καὶ τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης, τὰ ὁποῖα, καθὼς ἐξηκριβώσεν, παρουσιάζουν ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς μεγαλονήσου. Εἶναι βέβαιοι ὅτι πάντα τὰ ὡς ἄνω στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ὁ κ. Μοάτσος ἀπεκόμισεν ἐκ τῆς Βενετίας, θὰ ἀξιοποιήσῃ οὗτος κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον, δεδομένου ὅτι εἶναι καλὸς γνώστης τῆς κρητικῆς ἱστορίας καὶ κάτοχος πολυτίμου συλλογῆς ἐντύπων καὶ χειρογράφων ἀναφερομένων εἰς αὐτήν.

β) Ὁ κ. Ἰωάννης Χασιώτης, διαμείνας ἐν Βενετίᾳ ἐπὶ ἐξάμηνον (ἀπὸ 5 Μαρτίου μέχρι 26 Αὐγούστου), ἐργάσθη ἐντατικῶς καὶ μετὰ πολλοῦ ζήλου ὄχι μόνον δι' ἰδίας ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας, ἀλλὰ καὶ χάριν τοῦ Ἰνστιτούτου, διὰ νὰ βοηθήσῃ τὴν ἀναδιοργάνωσιν αὐτοῦ τὸσον εἰς τὸν ἐπιστημονικόν, ὅσον καὶ εἰς τὸν διοικητικόν τομέα. Οὗτος ἐβόηθησεν ἡμᾶς εἰς τὴν νέαν ταξινόμησιν τῆς βιβλιοθήκης, τὴν συγκρότησιν τοῦ φωτογραφικοῦ ἀρχείου, τὴν ὀργάνωσιν τῆς διαθέσεως τῶν δημοσιευμάτων, τὴν ἀποδελτίωσιν τοῦ εὐρετηρίου Καβάκου, ἀκόμη δὲ καὶ εἰς τὴν διεκπεραίωσιν ἐπειγούσης γραφειοκρατικῆς φύσεως ἐργασίας κλπ. Ἡ συμβολὴ του αὐτῆ, ἔνεκα τῆς εἰς τὸν τομέα τοῦτον ἰκανῆς πείρας του, ἀλλὰ καὶ τῆς μεγάλης ἀνάγκης τοῦ Ἰνστιτούτου λόγῳ ἐλλείψεως προσωπικοῦ, ἐπιθυμῶ νὰ ἐξαρθῇ ἰδιαιτέρως. Θὰ ἠυχόμην, ὅπως ὁ κ. Χασιώτης ἔλθῃ καὶ δι' ἕτερον ἐξάμηνον, διὰ νὰ παράσχῃ ἐκ νέου διὰ τὰ ζητήματα ταῦτα βοήθειαν, τὴν ὁποίαν οὐδεὶς ἄλλος μέχρι σήμερον φιλοξενούμενος οὐδ' ἐρευνητὴς ἠδυνήθη νὰ παράσχῃ.

Ἄλλὰ καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ἐργασία ἢ συντελεσθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. Χασιώτη ἐν Βενετίᾳ (ἀρχεῖακὴ ἔρευνα ἀφ' ἐνός καὶ ἐπεξεργασία τοῦ συλλεγέντος ὕλικου πρὸς σύνταξιν ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν ἀφ' ἐτέρου) ὑπῆρξεν ἀξιόλογος. Ἐχων ἤδη ἐργασθῆ ἐπὶ ἐξάμηνον (1967 - 68) εἰς τὰ ἰσπανικὰ ἀρχεῖα τῆς Μαδρίτης καὶ τοῦ Simancas πρὸς συγκέντρωσιν ἀνεκδότου ὕλικου περὶ τῶν ἐπαναστατικῶν κινήματων τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὸ δεῦτερον ἡμισυ τοῦ 16^{ου} καὶ κατὰ τὸ πρῶτον τοῦ 17^{ου} αἰῶνος, ἠδυνήθη νὰ συμπληρώσῃ ἐνταῦθα τὰς ἐρεῦνας του ταύτας, συλλέγων νέον ὕλικόν ἐκ τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων τῆς Βενετίας, τοῦ Museo Civico Correr καὶ τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης, ὡς καὶ ἐκ τοῦ Παλαιοῦ Ἀρχείου τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Βενετίας.

Ἐκ τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων Βενετίας ἠρνήθη συστηματικῶς τὰ ἀκόλουθα:

α) Capi del Consiglio dei Dieci - Secreta: 1) Τὰ Registri V, IX, X, XI καὶ τὰς

δεσμίδας (filze) υπ' αριθ. 13 - 16 και 19· 2) Dispacci dei Rettori κλπ., τούς φακέλους (buste) 255, 285 - 287, 292, 295, 296, 300, 301 και 306· 3) Miscellanea codici αριθ. 110. β) Senato Secreta: 1) τὰ Registri τῶν Deliberazioni υπ' αριθ. 77, 78 και 80 και τὰς δεσμίδας 40 και 41· 2) Dispacci . . . Napoli, filza 2 και Dispacci Roma, filza 8· 3) Provveditori da terra e da mar, τούς φακέλους 728 - 731· 4) Senato Mar, τὰς δεσμίδας 43 - 52 και 54, ὡς και τὰ ἀντίστοιχα Registri· γ) Collegio: 1) Relazioni, τὰς δεσμίδας 83 και 84· 2) Risposte di Dentro, τὰς δεσμίδας 2 - 10· δ) Duca di Candia, τὴν δεσμίδα 54· ε) Archivio proprio Contarini, τὸν φάκελον 14· στ) Archivio proprio Grimani, τούς φακέλους 1, 3 και 55 - 57· ζ) Archivio proprio Pinelli, τούς φακέλους 1-2.

Ἐκ τοῦ Museo Civico Correr ἠρεύνησε συστηματικῶς τὸ ἰδιωτικὸν ἀρχεῖον τῆς οἰκογενείας Doná dalle Rose (φάκ. 136, 153, 154, 216, 231, 327, 417, 420, 452, 479 και 489). Ἐξήτασεν ἐκ τοῦ ἀρχείου Morosini Grimani τούς φακέλους υπ' αριθ. 389β, 455, 459, 532 και 568. Ἐξήτασεν ἐπίσης τούς ποικίλης προελεύσεως φακέλους: Cod. Cicogna υπ' αριθ. 636, 1439, 2547, 2585, 2763, 2835, 2843, 3053, 3466, 3558.—Mss. Doná, provenienze diverse Cod. 906.—Miscell. provenienze diverse 376.—Mss. provenienze diverse 396, 658, 2298.—Cod. Correr A'. 7.4.—Ἐκ τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης ἐμελέτησε τούς κώδικας Ital. VII, αριθ. 7596, 7609, 7791, 8354, 8382, 8532, 8852 - 8854, 8881 - 8883.—Ἐκ δὲ τοῦ Παλαιοῦ Ἀρχείου τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βενετίας ἠρεύνησε συστηματικῶς μὲν τὰ Registri 134, 188 - 196 (ἦτοι τὸ δεύτερον Μητρώον και τὰ Capitolarî τῶν ἐτῶν 1558 - 1739) και τούς δύο τόμους τῆς Mariègola (πρωτότυπον και ἀντίγραφον), ἐν σπουδῇ δὲ τὴν ἀλληλογραφίαν τῶν ἀρχιεπισκόπων Φιλαδελφείας τοῦ 16ου - 17ου αἰῶνος.

Τὸ ὡς ἄνω ἐν Βενετία συλλεγὲν ὕλικόν, ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὸ ἐκ τῶν ἰσπανικῶν ἀρχείων συγκεντρωθέν, ὁ κ. Χασιώτης ἐχρησιμοποίησε πρὸς σύνταξιν ἐκτενοῦς ἱστορικῆς ἐργασίας ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐπαναστατικαὶ κινήσεις τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ κυπριακοῦ πολέμου (1568 - 1576)», τὴν ὁποίαν ἔχει ἤδη ἐτοίμη πρὸς ἐκτύπωσιν. Παρασκευάσεν ἐξ ἄλλου τὴν ἐκδόσιν ἀγνώστων γραμμάτων τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Παρθενίου τοῦ Α' (1639) ἀναφερομένων εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά πράγματα τῆς Κρήτης και ἀνευρεθέντων υπ' αὐτοῦ εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας. Ἡ ἐργασία αὕτη θὰ δημοσιευθῇ εἰς τὸν 6ον τόμον τῶν «Θησαυρισμάτων». Τέλος ὁ κ. Χασιώτης, ἐπὶ τῇ βάσει ἐγγράφων τοῦ ἀρχείου τοῦ Μουσείου Correr, συνέταξε μελέτημα ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἐπανάστασις τῶν Χιμαριωτῶν στὰ 1570 και ἡ ἄλωσις τοῦ Σοποτοῦ», δημοσιευθὲν εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία», τόμ. ΙΖ' (1968), σ. 265 - 276.

γ) Ἡ δεσποινὶς Μαρία Χαιρέτη, διαμείνασα ἐπὶ μῆνα μόνον (ἐνεκα ὑπηρεσιακῶν ὑποχρεώσεων) ἐν Βενετία, ἠδυνήθη κατὰ τὸ σύντομον τοῦτο διάστημα νὰ συμπληρώσῃ τὴν συλλογὴν τοῦ ὕλικου τοῦ ἀπαραιτήτου διὰ τὴν συγγραφὴν τῆς υπ' αὐτῆς ἀπὸ πολλοῦ παρασκευαζομένης διδακτορικῆς διατριβῆς περὶ τῆς ἐν Κρήτῃ κατὰ τῶν Βενετῶν μεγάλης ἀποστασίας τοῦ 1363 - 64 και τῶν ἐπακολούθων αὐτῆς μέχρι τοῦ ἔτους 1367. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἰργάσθη εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα και εἰς τὴν Μαρκιανὴν Βιβλιοθήκην. Εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα ἐξήτασε τὰς υπ' αριθ. 23, 25, 29 και 48 δεσμίδας τῆς σειρᾶς τοῦ Δουκὸς τῆς Κρήτης, καθὼς και τούς φακέλους τῶν νοταρίων τῆς Κρήτης τούς ἀντιστοιχοῦντας εἰς τὰς ἀνωτέρω χρονολογίας, ἐκ τῶν ὁποίων ἐφωτογράφησεν

ἔγγραφα τοῦ Antonio Bresciano καὶ τοῦ Nicolò Da Milano. Ἐφωτογράφησεν ἐπίσης ὕλικόν ἐκ τῶν σειρῶν «Misti del Consiglio dei Dieci» καὶ «Capi del Consiglio dei Dieci». Εἰς δὲ τὴν Μαρκιανὴν Βιβλιοθήκην ἠρεύνησε καὶ ἐφωτογράφησε τοὺς ἀκολουθοῦντας περὶ τῆς ὡς ἄνω ἀποστασίας διαλαβόντας ἀνεκδότους χρονολογίους: Carlo (Ital. VII, 128a = coll. 8639), Zorzi Dolfi (Ital. VII, 794 = coll. 8503), Enrico Dandolo (Ital. VII, 102 = coll. 8142), Andrea Corner (Ital. VI, 286 = coll. 5985), N. Trevisan (Ital. VII, 519 = coll. 8438) καὶ G. Zancarulo (Brera AG X. 16). Ἐπίσης ἐμελέτησεν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ ταύτῃ ἔντυπα σπάνια μὴ ὑπάρχοντα ἐν Ἑλλάδι. Ἐξ ἄλλου ἢ δις Χαιρέτη ἀντέβαλεν ἐκ τοῦ πρωτοτύπου τὸ κείμενον τῆς ἀπογραφῆς τῶν ναῶν καὶ μονῶν τῆς Κρήτης κατὰ τὸ ἔτος 1635 (A.S.V., Consultori in Jure, φάκ. 482), τὸ ὁποῖον ἤρξατο δημοσιεύουσα τμηματικῶς¹. Τέλος προσέτρεξεν εἰς τὰ Κρατικά Ἀρχεῖα πρὸς συμπλήρωσιν ὀρισμένων στοιχείων τῆς ἀνακοινώσεως, τὴν ὁποίαν ἔσχε τὴν εὐκαιρίαν (βλ. κατωτέρω, σ. 232*) νὰ παρουσιάσῃ ἐνταῦθα (3 Ἰουνίου) εἰς τὸ πρῶτον Διεθνὲς Συνέδριον «Βενετία καὶ Ἀνατολή» τῆς Fondazione Cini. Ἡ δεσποινὴς Χαιρέτη, ἔχουσα ἤδη ἰκανὴν πείραν τῶν βιβλιοθηκῶν καὶ ἀρχείων τῆς Βενετίας, ὡς διατελέσασα κατὰ τὸ παρελθὸν ὑπότροφος ἐρευνητριά τοῦ Ἰνστιτούτου, ἠδυνήθη ν' ἀξιοποιήσῃ κατὰ τὸν καλῦτερον δυνατὸν τρόπον τὸν βραχὺν χρόνον τῆς ἐνταῦθα φιλοξενίας της.

δ) Ὁ κ. Νικόλαος Οἰκονομίδης παρέμεινεν ἐν Βενετία ἐπὶ τριμήνον (14 Ἰουλίου - 13 Ὀκτωβρίου) καὶ ἐργάσθη πρὸς δύο κατευθύνσεις. Πρῶτον, πρὸς μελέτην καὶ ἀποδελτίωσιν ἀπροσίτων ἐν Ἑλλάδι ἰταλικῶν δημοσιευμάτων ὡς πρὸς τὰς περὶ τῆς βυζαντινῆς καὶ τῆς πρώτης μεταβυζαντινῆς ἱστορίας παρεχομένας ἐν αὐτοῖς πληροφορίας πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἠρεύνησε συστηματικῶς τὰς σειρὰς τῶν περιοδικῶν «Archivio Veneto», «Atti della Società Ligure di Storia Patria», «Giornale Linguistico», «Bibliofilia», «Studi Italiani di Filologia Classica» καὶ ἕτερα ἐλάσσονος σημασίας, καθὼς καὶ πολλὰ αὐτοτελῆ δημοσιεύματα σχετιζόμενα πρὸς τὰ ἀρχεῖα καὶ τὰς βιβλιοθήκας τῆς Βενετίας καὶ τῆς Γενουῆς· ἐκ πάντων τούτων ἀπεκόμισεν ἄφθονον καὶ ἀξιόλογον ὕλικόν. Καὶ δεύτερον ἐργάσθη πρὸς ἀνίχνευσιν τῶν ἐνδιαφερόντων τὰς ἐρεῦνας τοῦ χειρογράφου εἰς τὰ ἀρχεῖα καὶ τὰς βιβλιοθήκας τῆς Βενετίας. Καρπὸς τῆς ἐργασίας τοῦ ταύτης ὑπῆρξεν ἡ ἐπιστημάνισ ἀγνώστων ἐγγράφων τοῦ 14^{ου} - 15^{ου} αἰῶνος (οἷα π. χ. ἀνεκδοτος ἐγκύκλιος τοῦ Βησσαρίωνος (1464) σχετικὴ πρὸς τὴν κατὰ τῶν Τούρκων Σταυροφορίαν, ἰδιωτικὰ ἔγγραφα περὶ Δυρραχίου, Κερκύρας κλπ.), καθὼς καὶ κειμένων καθαρῶς βυζαντινοῦ ἐνδιαφέροντος μεταξὺ τῶν ἐλληνικῶν χειρογράφων τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης (ὡς π. χ. ἐπιστολὴ τοῦ πατριάρχου Κοσμᾶ περὶ Βογομίλων, κείμενα ἀγιολογικά, ἐπιστολαὶ βυζαντινῶν λογίων κ. ἄ.). Τὰ κείμενα ταῦτα πρόκειται ν' ἀποτελέσουν ἀντικείμενον διαφόρων ἐπὶ μέρους δημοσιευμάτων τοῦ κ. Οἰκονομίδου, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον (περὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Ε' Παλαιολόγου, 1390) δημοσιεύεται ἤδη εἰς τὸν 5^{ον} τόμον τῶν «Θησαυρισμάτων». Ὁφείλομεν νὰ σημειώσωμεν ἐνταῦθα ὅτι ὁ

1. Βλ. Μ. ΧΑΙΡΕΤΗ, Ἡ ἀπογραφὴ τῶν ναῶν καὶ τῶν μονῶν τῆς περιοχῆς Χανίων τοῦ ἔτους 1637, «Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν», τόμ. ΛΓ' (1968), σ. 335 - 388.

κ. Οικονομίδης, ὡς μέλος τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς (ταμίας) τῆς Διεθνoῦς Ἐνώσεως Βυζαντινῶν Σπουδῶν, προσέφερεν εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἰνστιτούτου πολυτίμους ὑπηρεσίας διὰ τὴν προπαρασκευὴν καὶ διοργανώσιν τῆς ἐν αὐτῷ συνελευθούσης κατὰ Σεπτέμβριον Συνόδου τῆς ἐν λόγῳ Ἐνώσεως, περὶ ἧς θὰ διαλάβομεν κατωτέρω.

ε) Ἡ κυρία Ἐλισάβετ Ζαχαριάδου - Οἰκονομίδου (σύζυγος τοῦ προηγουμένου), φιλοξενηθεῖσα κατὰ τὸ αὐτὸ τρίμηνον χρονικὸν διάστημα, ἠτύχησε νὰ ἀνεύρῃ ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. Προν. Div. 675c χειρογράφῳ τοῦ Museo Civico Correr τὰ κείμενα, ἐν λατινικῇ μεταφράσει, ἑπτὰ ὄλων ἀγνώστων συνθηκῶν μεταξὺ τῶν ἐμιράτων τῆς δυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας Aydin καὶ Mendesché καὶ τῆς Βενετικῆς Πολιτείας, ἐκπροσωπούμενης διὰ τῆς ἐν Κρήτῃ βενετικῆς διοικήσεως. Αἱ συνθήκαι αὗται, κλιμακούμεναι μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1331 καὶ 1407, προσφέρουν πλῆθος νέων στοιχείων διὰ τὴν οἰκονομικὴν καὶ πολιτικὴν ἱστορίαν τοῦ νοτιοανατολικοῦ Αἰγαίου κατὰ τὴν περίοδον ταύτην. Ἡ κ. Οἰκονομίδου μετέγραψε τὰ κείμενα ταῦτα καὶ συνεκέντρωσεν ἐκ τῶν ἐν Βενετίᾳ βιβλιοθηκῶν καὶ τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων τὸ ἀναγκαῖον ὕλικόν διὰ τὸν σχολιασμόν των, εἰς τρόπον ὥστε νὰ προωθηθῇ σημαντικῶς ἡ προετοιμασία τῆς ἐκδόσεως, ἡ ὁποία θὰ γίνῃ εἰς αὐτοτελῆ τόμον περιληφθόσμενον, ὡς ἐλπίζομεν, εἰς τὴν σειράν τῶν δημοσιευμάτων τοῦ ἡμετέρου Ἰνστιτούτου. Εἰς τὸ αὐτὸ Μουσεῖον Correr ἡ κ. Οἰκονομίδου ἀνεῦρεν ἐν λατινικῇ μεταφράσει καὶ ἀγνωστον ἐπιστολὴν τοῦ διασημοῦ ἐξ Aydin κουρσάρου Umour Paschià πρὸς τὸν Πάπαν τῆς Ρώμης, τὴν ὁποίαν ἐπίσης προτίθεται νὰ ἐκδόσῃ ἐσχολισμένην. Ἐξ ἄλλου ἡ αὐτὴ φιλοξενουμένη, ὁμοῦ μετὰ τοῦ συζύγου τῆς κ. Νικολάου Οἰκονομίδου, μετέβη εἰς Ἀγκῶνα διὰ μίαν ἐνημερωτικὴν ἐπίσκεψιν τῶν ἀρχείων τῆς πόλεως ταύτης (Archivio Comunale καὶ Archivio di Stato). Μεταξὺ ἄλλων ἀνευρέθη καὶ δεκάς τουρκικῶν ἐγγράφων τοῦ 16ου αἰῶνος, τὰ ὁποία παρουσιάζουν ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον διὰ τὰς σχέσεις τῆς Ἀγκῶνος μετὰ τὰς τουρκοκρατούμενας τότε δυτικὰς ἀκτὰς τῆς Ἑλλάδος. Περὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ ὁποῖον παρουσιάζουν τὰ ἀρχεῖα ταῦτα τῆς Ἀγκῶνος ἀπὸ ἑλληνικῆς σκοπιᾶς καὶ περὶ τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας ὁ κ. καὶ ἡ κ. Οἰκονομίδου ὑπέβαλον εἰς τὸ Ἰνστιτούτον κατατοπιστικὸν σημεῖωμα, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἀποτελέσῃ τὴν ἀφετηρίαν περαιτέρω ἐρευνῶν ἐκ μέρους μελλοντικῶν ὑποτρόφων ἢ φιλοξενουμένων τοῦ Ἰνστιτούτου.

ς) Ὁ κ. Νικόλαος Παναγιωτάκης διέμεινεν ἐν Βενετίᾳ ὑπὲρ τὸ τετράμηνον (ἀπὸ 21 Ἰουνίου μέχρι 2 Νοεμβρίου), κατὰ τὸ ὁποῖον εἰργάσθη ἀδιαλείπτως καὶ ἐντατικώτατα εἰς τὰ ἀρχεῖα καὶ τὰς βιβλιοθήκας τῆς πόλεως, μετὰ ἀπαράμιλλον ζήλον, μεθοδικότητα καὶ εὐστοχίαν. Δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν ἀδιστακτικῶς ὅτι οὐδεὶς μέχρι σήμερον ἐρευνητῆς ἢ φιλοξενούμενος τοῦ ἡμετέρου Ἰνστιτούτου εἰργάσθη ἀποδοτικώτερον αὐτοῦ, ἔσχε σημαντικώτερα εὐρήματα καὶ συνεκέντρωσεν ἀφθονώτερον καὶ ἀξιολογώτερον ὕλικόν. Ἐνεκα τῆς μεγάλης σημασίας καὶ τοῦ γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος τῶν ἐρευνῶν τοῦ κ. Παναγιωτάκη, ἐκρίναμεν σκόπιμον νὰ δημοσιεύσωμεν ἐν ἐκτάσει εἰς τὸν 5ον τόμον τῶν «Θησαυρισμάτων» τὴν εἰς ἡμᾶς ὑποβληθεῖσαν ἐκτενεστάτην ἐκθεσίαν του. Ἐνταῦθα δὲν δυνάμεθα νὰ παράσχωμεν ἢ βραχείαν μόνον περίληψιν αὐτῆς.

Ὁ κ. Παναγιωτάκης ἠσχολήθη πρῶτον μετὰ τὴν διερεύνησιν τοῦ ἀρχείου τῆς μεγάλης κρητικῆς οἰκογενείας τῶν Καλλεργῶν, τοῦ ὁποῖου ἐπέτυχεν νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν ἱστορίαν καὶ τὰς τύχας. Σημαντικὸν τμῆμα τοῦ ἀρχείου τούτου περιήλθεν εἰς τὸ Museo

Correr (ἐξ ὑπερδισχιλίων ἐπισήμων καὶ ἰδιωτικῶν ἐγγράφων καὶ κειμένων). Ὁ κ. Παναγιωτάκης ἐπεχείρησε νὰ συγκεντρώσῃ τὰ ἔγγραφα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τοὺς δύο διαπρεπεστέρους ἐκπροσώπους τῆς οἰκογενείας κατὰ τὸν 16^{ον} αἰῶνα, τοὺς ἀδελφοὺς Ἀντώνιον καὶ Ματθαῖον Καλλέργη. Περὶ τούτων συνέλεξε εἰδήσεις καὶ ἐκ τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων τῆς Βενετίας. Τὰ δύο ὅμως σπουδαιότερα περὶ αὐτῶν κείμενα, τὰ ὅποια ἀνεῦρεν ἐν τῷ Museo Correr (Prov. Div. 679c), εἶναι τὸ ἐπιστολάριον τοῦ Ἀντωνίου (ἐξόχου λογίου καὶ βιβλιοφίλου) καὶ τὸ εὐρετήριον τῆς κινητῆς περιουσίας τοῦ Ματθαίου (διακρινομένου ἐπὶ πλούτῳ καὶ δυνάμει). Τὸ τελευταῖον περιλαμβάνει καὶ λεπτομερῆ κατάλογον τῶν ἐντύπων καὶ χειρογράφων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ματθαίου, τὴν ὁποίαν ἀσφαλῶς εἶχεν οὗτος κληρονομήσει παρὰ τοῦ Ἀντωνίου. Ὁ κατάλογος οὗτος δεικνύει τὴν εὐρύτητα τῆς παιδείας τοῦ προῶρος θανόντος Ἀντωνίου καὶ τὸν μέγαν πλοῦτον τῆς βιβλιοθήκης του. Ὁ κ. Παναγιωτάκης ἔχει σκοπὸν νὰ ἐκδώσῃ τὰ σημαντικώτερα ἔγγραφα τοῦ ἀρχείου Καλλέργη τῆς περιόδου 1475 - 1579 μετὰ σχολίων, ἀκολούθως δέ, ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν, νὰ συντάξῃ τὴν βιογραφίαν τῶν δύο ἀδελφῶν.

Μετὰ τοὺς Καλλέργας αἱ ἔρευναι τοῦ κ. Παναγιωτάκη ἐπιτόρησαν πρὸς διαφώτισιν τῶν κατὰ τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Χάνδακος, περὶ τῆς ὁποίας εἶχεν ἦδη ἀσχοληθῆ εἰς προηγουμένον μελέτημά του. Καὶ ἐνταῦθα τὰ εὐρήματά του ὑπῆρξαν σπουδαῖα καὶ ἐντυπωσιακά. Ἀνεκάλυπεν ἰταλικά ποιήματα γραφέντα ὑπὸ τοῦ Κρητὸς εὐγενοῦς καὶ μέλους τῆς Ἀκαδημίας Vincenzo Cornaro, τὰ ὅποια καθιστοῦν νῦν πιθανώτατον ὅτι οὗτος πρᾶγματι ὑπῆρξεν ὁ ποιητὴς τοῦ «Ἐρωτοκρίτου», ἔχων ἀδελφὸν τὸν Ἀνδρέαν Κορνάρου, τὸν διαπρεπέστερον τῶν λογίων καὶ πρόεδρον τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Χάνδακος. Ὁ Ἀνδρέας οὗτος, κατὰ τὴν κ. Παναγιωτάκην, ὑπῆρξε (καὶ ὅχι ὁ ὁμώνυμος πρωτεξάδελφός του) καὶ ὁ συγγραφεὺς τὴν γνωστὴν ἀνεκδότου ἱστορίαν τῆς Κρήτης. Τοῦ Ἀνδρέου Κορνάρου ὁ κ. Παναγιωτάκης ἀνεῦρε πλῆθος ἀγνώστων ἰταλικῶν ποιημάτων εἰς χειρογράφα τοῦ Museo Correr. Τὰ ποιήματα προσφωνοῦνται εἰς λογίους Κρητὰς ἢ Ἰταλοὺς, πιθανώτατα μέλη καὶ τούτους τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Χάνδακος. Ἡ ἔκδοσις τῶν ποιημάτων τούτων, τὴν ὁποίαν ὁ κ. Παναγιωτάκης θα παρασκευάσῃ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ἄγγλου φιλολόγου κ. A. L. Vincent, θὰ προσφέρῃ σπουδαίας εἰδήσεις περὶ πλείστων λογίων μνημονευόμενων εἰς αὐτά. Ἐξ ἄλλου ὁ κ. Παναγιωτάκης συνεκέντρωσε καὶ ἐμελέτησε πάντα τὰ χειρογράφα τῆς ἀνεκδότου ἱστορίας τῆς Κρήτης τοῦ Ἀνδρέου Κορνάρου, ἅτινα ἀνεβίβασεν εἰς δεκαεξί, ἐνῶ μέχρι τούδε ἦσαν ἐξ αὐτῶν γνωστὰ μόνον ὀκτώ. Ἡ ἱστορία παρέχει εἰδήσεις καὶ περὶ πολυαριθμῶν προσώπων τοῦ Χάνδακος. Περὶ ἑνὸς ἐκάστου τούτων συνεκέντρωσε στοιχεῖα καὶ ἐξ ἄλλων πηγῶν. Ἐκ τούτων δὲ πάντων τὸν εἵλκυσεν ἰδιαιτέρως ὁ διαπρεπὴς μαθηματικὸς Φραγκίσκος Barozzi (1537 - 1604), πλούσιος τιμαριούχος τῆς Ρεθύμνης, συγγραφεὺς καὶ συλλέκτης κωδίκων, περὶ τοῦ ὁποίου συνέλεξε πολλὰς ἀγνώστους πληροφορίας.

Τέλος, ὁ κ. Παναγιωτάκης ἠσχολήθη μετὰ τὴν κρητικὴν οἰκογένειαν Zeno. Ὁ Φραγκίσκος Zeno ὑπῆρξε γυναικάδελφος τοῦ Ἀνδρέου Κορνάρου. Ὁ Νικόλαος Zeno, ἀνεψιὸς τοῦ Φραγκίσκου, ἠσχολήθη μετὰ τὴν ὀχύρωσιν τῆς Κρήτης καὶ τὴν ἄμυναν τοῦ πολιορκουμένου Χάνδακος. Πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Νικολάου ὑπῆρξεν ὁ Ματθαῖος, θανὼν προῶρος ἐν ἔτει 1643, δευτερότοκος δὲ ὁ Φραγκίσκος. Ὁ Φραγκίσκος οὗτος ἐξηγημάτισε πρῶτον βικάριος τοῦ λατινοῦ ἀρχιεπισκόπου Κρήτης καὶ διώκησε κατ' οὐσίαν αὐτὸς τὴν ἐκκλη-

σίαν τῆς Κρήτης ἐπὶ ὀκταετίαν (1650 - 1658). Ὁ Φραγκίσκος Ζεπο διεκρίνεται διὰ τὴν εὐρυμάθειαν καὶ τὴν φιλολογικὴν του μόρφωσιν, ὡς δεικνύουσιν τὰ ἐν τῇ Μαρκιανῇ Βιβλιοθήκῃ χειρόγραφά του, τὰ ὁποῖα ὁ κ. Παναγιωτάκης συνεκέντρωσε καὶ ἐμελέτησε. Ὁ Ζεπο ἔγινε βραδύτερον ἐπίσκοπος ἐν Capo d'Istria (1660) καὶ ἀπεβίωσε τὸ 1680. Τὰ χειρόγραφα του περιήλθον μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς τοὺς δύο ἀνεψιούς του, ἐξ ὧν ὁ Ἀπόστολος Ζεπο ὑπῆρξεν ὁ γνωστός πολυγράφος λόγιος τοῦ 18ου αἰῶνος. Τοῦ Φραγκίσκου διεσώθη αὐτόγραφος ὁ κατάλογος τῶν χειρογράφων του, ὅστις περιλαμβάνει καὶ δημῶδη ἔργα τῆς Κρητικῆς Λογοτεχνίας («Ἐρωφίλην», «Θυσίαν τοῦ Ἀβραάμ», «Βοσκοπούλαν» καὶ ἄλλα), ὡς καὶ ἔργα ἀγνωσθέντα σήμερον, τὰ ὁποῖα ὁ Ζεπο φαίνεται γνωρίσας καὶ μελετήσας.

Γενικῶς δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι αἱ ἔρευναι τοῦ κ. Παναγιωτάκη ἀπεκάλυψαν τὴν κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα τῆς Βενετοκρατίας ὑπαρξίν ἐν Κρήτῃ ἀξιολογωτάτης πνευματικῆς κινήσεως καὶ πολυαρίθμου κύκλου ἑλληνογλώσσων καὶ ἰταλογλώσσων λογίων, περὶ τῶν ὁποίων ὀλίγιστα ἢ οὐδὲν ἐγνωρίζομεν μέχρι τοῦδε. Αἱ ἔρευναι του θὰ διανοίξουν νέους ὁρίζοντας καὶ θὰ δώσουν ἀφορμὴν μελέτης πλείστον νέων θεμάτων.

Ἀλλά, πλὴν τῶν ὡς ἄνω Ἑλλήνων φιλοξενουμένων¹, προσεκαλέσαμεν, καθ' ἣν εἴχομεν ἀρμοδιότητα ἐκ τῆς παραγράφου γ' τοῦ ἄρθρου 20 τοῦ Ὁργανισμοῦ τοῦ Ἰνστιτούτου, καὶ ξένους ἐπιστήμονας, τῶν ὁποίων αἱ μελέται ἐσχετίζοντο πρὸς τοὺς σκοποὺς τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ εἰς τοὺς ὁποίους προσεφέρομεν μόνον στέγην δι' ὀλιγοχρόνιον διαμονήν. Τοιοῦτοι ὑπῆρξαν ὁ Ἑλληνοαμερικανὸς κ. Διονύσιος Σκιώτης, ὁ Ἀγγλος κ. Alfred L. Vincent καὶ ἡ Ὀλλανδὴ δεσποινὶς Keetje Rozemond.

Ὁ κ. Δ. Σκιώτης, διαμείνας ἐπὶ δέμηνον σχεδόν (31 Δεκεμβρίου 1967 - 24 Φεβρουαρίου 1968), συνεκέντρωσεν ἐκ τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων τῆς Βενετίας ἄφθονον καὶ σημαντικὸν νέον ὕλικὸν ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, περὶ τοῦ ὁποίου συγγράφει διδακτορικὴν διατριβὴν ὑποβληθησομένην εἰς τὸ Harvard University τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐκ τῶν ἐν Βενετίᾳ ἐρευνῶν του ὁ κ. Σκιώτης συνέταξε καὶ μελέτημα ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ἡ ἀνοδος τοῦ Τεπελενλή Ἀλῆ Πασᾶ εἰς τὴν ἔξοσάν*», τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ ἀποστείλῃ εἰς ἡμᾶς πρὸς δημοσίευσιν εἰς τὰ «Θησαυρισμάτα».

Ὁ κ. A. L. Vincent, ὁ ὁποῖος παρασκευάζει κριτικὴν ἔκδοσιν τῆς κωμωδίας «Φορτουνατός» τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου Φωσκόλου καὶ ὁ ὁποῖος ἐδημοσίευσεν ἤδη σειρὰν ἐγγράφων ἀναφερομένων εἰς τοῦτον, εἰς τὸν 4ον τόμον (1967), σ. 53 - 84 τῶν «Θησαυρισμάτων», ἐφιλοξενήθη εἰς τὸ ἡμέτερον Ἰνστιτούτον ἐπὶ μῆνα (14 Ἰουνίου - 15 Ἰουλίου). Καρπὸς τῶν νέων ἐρευνῶν του εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας ὑπῆρξε μελέτημα ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «*Νέα στοιχεῖα γιὰ τὸ Μάρκο Ἀντώνιο Φώσκολο. Ἡ διαθήκη του καὶ ἄλλα ἔγγραφα*», τὸ ὁποῖον δημοσιεύεται εἰς τὸν 5ον τόμον τῶν «Θησαυρισμάτων».

1. Ἐς σημειωθῆ ἑνταῦθα καὶ ἡ προσφάτως δημοσιευθεῖσα μελέτη τοῦ κατὰ τὸ 1967 διατελέσαντος φιλοξενουμένου τοῦ Ἰνστιτούτου ΚΩΝΣΤ. Ν. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ, Ὁ ἐν Βενετίᾳ λόγιος Κωνσταντῖνος Τριανταφύλλου (1832 - 1913), «Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Στερεοελλαδικῶν Μελετῶν», τόμ. 1 (1968), σ. 257 - 275.

Ὁ κ. Vincent ἐξ ἄλλου ἀνέλαβεν, ὡς ἤδη ἐλέχθη καὶ προηγουμένως, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ κ. Νικολάου Παναγιωτάκη, τὴν κριτικὴν ἔκδοσιν τῶν ἰταλικῶν ποιημάτων τοῦ Κρητὸς λογίου Ἀνδρέου Κορνάρου, τὴν ὁποίαν σκεπτόμεθα νὰ περιλάβωμεν εἰς τὰς ἐκδόσεις τοῦ Ἰνστιτούτου. Πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ κ. Vincent ἐδανείσαμεν εἰς αὐτὸν μικροταινίας ληφθείσας ἐκ τῶν βενετικῶν χειρογράφων τῶν περιεχόντων τὰ ἔργα ταῦτα τοῦ Κορνάρου.

Ἡ δις K. Rozemond, ἣτις συνέγραψε προσφάτως ἀγγλιστὶ μονογραφίαν περὶ τοῦ Κεφαλλήνου λογίου κληρικοῦ τοῦ 17^{ου} αἰῶνος Ἱεροθέου Ἀββατίου¹, προσεκλήθη ὑπ' ἐμοῦ εἰς Βενετίαν καὶ παρέμεινεν ἐπὶ δωδεκαήμερον (21 Σεπτεμβρίου - 2 Ὀκτωβρίου), ἵνα μελετήσῃ εἰκοσάδα ἀγνώστων αὐτογράφων ἐπιστολῶν τοῦ Ἀββατίου, τὰς ὁποίας ἀνεκάλυψα ἐν τῷ Παλαιῷ Ἀρχεῖφ τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Βενετίας. Αἱ ἐπιστολαὶ παρεδόθησαν εἰς πολὺ κακὴν κατάστασιν καὶ ἡ δις Rozemond, καταβαλοῦσα ἀξιοθαναμάστους προσπάθειάς, ἐπέτυχεν ὅπως ἀναγνώσῃ τὰ ἐξίτηλα καὶ ἐφθαρμένα κείμενα σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου, τῇ βοήθειά μου, ἣδὲ δὲ παρασκευάζει τὴν κριτικὴν ἔκδοσιν αὐτῶν μετὰ σχολίων. Τὴν ἔκδοσιν ταύτην θὰ δημοσιεύσωμεν εἰς προσεχῆ τόμον τῶν «Θησαυρισμάτων». Εἶναι, νομίζομεν, εὐχάριστον ὅτι τὸ Ἰνστιτούτον μας ἤρχισε προσελκύνον καὶ ξένους ἀξιολόγους ἐρευνητάς, εἰς τοὺς ὁποίους, ἂν μὴ τι ἄλλο, εἶναι εἰς θέσιν νὰ προσφέρῃ φιλόξενον στέγην καὶ συμπαράστασιν.

Ἐνταῦθα ὀφείλω νὰ σημειώσω ὅτι ἐθεωρήσα χορὸς μου νὰ παράσχω πᾶσαν δυνατὴν διευκόλυνσιν, δεχόμενος αὐτοὺς εἰς τὸ Ἰνστιτούτον καὶ καθοδηγῶν εἰς τὰς ἐρεῦνας των, καὶ εἰς Ἑλλήνας δοκίμους ἐρευνητάς ἐρχομένους εἰς Βενετίαν πρὸς ἀναζήτησιν στοιχείων δι' ἐπιστημονικὰ θέματα ἀπασχολοῦντα αὐτοὺς. Τοιοῦτοι ὑπῆρξαν ἡ δις Ἑλένη Κακουλίου, διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ἡ ὁποία ἀνεζήτησε καὶ ἀνεῦρε βιογραφικὰ στοιχεῖα περὶ τοῦ Κρητὸς λογίου κληρικοῦ τοῦ 16^{ου} αἰῶνος Ἰωάννου Μορζίνου, ἡ δις Χρυσάνθη Μαλτέζου, πρῶτην ὑπότροφος ἐρευνητριά τοῦ Ἰνστιτούτου, ἡ ὁποία ἦλθεν ἵνα μετάσχη τοῦ Συνεδρίου «Βενετία καὶ Ἀνατολή» τῆς Fontazione Cini, ἔνθα πύρουσάσε καὶ ἀνακοίνωσιν (βλ. κατωτέρω, σ. 232*), ὁ κ. Παναγιώτης Μαστροδημήτρης, πτυχιούχος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὁ ὁποῖος συντάσσει διδακτορικὴν διατριβὴν περὶ τοῦ Εὐβοέως λογίου Νικολάου Σεκουνδηνοῦ, ὁ κ. Σπύρος Εὐαγγελᾶτος, ὑποψήφιος διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὁ ὁποῖος ἐμελέτησε τὸ Κρητικὸν Θέατρον καὶ συνέγραψεν ἔργασίαν περὶ τοῦ χρόνου συγγραφῆς τοῦ «Ζήνωνος» (δημοσιευομένην εἰς τὸν 5^{ον} τόμον τῶν «Θησαυρισμάτων»), πρόεβη δὲ εἰς ἐρεῦνας περὶ τοῦ Κρητὸς ποιητοῦ Γεωργίου Χορτάτη καὶ τοῦ Κυθηρίου λογίου τοῦ 18^{ου} αἰῶνος Γεωργίου Μόρμορη, μεταφραστοῦ τοῦ «Aminta» τοῦ Tasso, ὁ κ. Εὐάγγελος Λουΐζος, δικηγόρος ἐν Κύπρῳ, ὁ ὁποῖος φιλοπονεῖ ἀναστατικὰς ἐκδόσεις παλαιῶν καὶ σπανίων βιβλίων ἀναφερομένων εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Κύπρου κ. ἄ. Εἰς τοιαύτας περιπτώσεις Ἑλλήνων ἐρευνητῶν, οἱ ὁποῖοι δι' ἰδίων ἐξόδων (καὶ πολλάκις καὶ διὰ προσωπικῶν θυσιῶν) ἐπισκέπτονται τὴν Βενετίαν

1. ΚΕΕΤJE ROZEMOND, Archimandrite Hierotheos Abbatios, 1599 - 1664, Leiden 1966.

χάριν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν, πιστεύω ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Ἰνστιτούτον ἔχει καθήκον νὰ δεικνύῃ πάντοτε κα ἀνόησιν καί ἐνδιαφέρον καί νὰ προσφέρῃ ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ δυνατοῦ πᾶσαν διευκόλυνσιν καί συνδρομήν.

Θὰ ἀναφέρω προσέτι ἐνταῦθα τὴν περίπτωσιν ἀπροσδοκίτου ἐθελοντοῦ συνεργάτου τοῦ Ἰνστιτούτου, τοῦ κ. Ἰωάννου Σκουλά. Οὗτος, ἐλθὼν ἐξ Ἀθηνῶν καί συντηρούμενος ἰδίαις δαπάναις ἐν Βενετίᾳ, προσεφέρθη ἀνιδιοτελῶς νὰ ἐργάζεται ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ πρὸς ἀντιγραφὴν τῶν ληξιαρχικῶν Βιβλίων Γάμων καί Βαπτίσεων τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος, τῶν ὁποίων ἔχομεν προγραμματίσει τὴν ἔκδοσιν. Ὁ κ. Σκουλάς, ἐπιμελῶς καί εὐσυνειδήτως ἐργαζόμενος, ἀνέγνωσε καί ἀντέγραψε μετ' ἀκριβείας ὑπὲρ τὰς 400 συνολικῶς χειρογράφους σελίδας. Ἐθεωρήσαμεν ἐπιβεβλημένην ὑποχρέωσιν νὰ προσφέρωμεν στέγην τοῦλάχιστον εἰς τὸν πολῦτιμον τοῦτον συνεργάτην κατὰ τὰς τελευταίας ἑβδομάδας τῆς ἐνταῦθα διαμονῆς του (διότι κατὰ τὰς πρώτας ἐπέμενε ἀποκρούων τὴν πρότασίν μας) καί χαίρομεν διότι ἡ Ἐποπτικὴ Ἐπιτροπὴ, κατόπιν προτάσεώς μας, ἀπεφάσισε προσφάτως, ὅπως, ὡσάκις καί εἰς τὸ μέλλον ὁ κ. Σκουλάς ἔρχεται εἰς Βενετίαν, ἵνα ἐργασθῇ χάριν τοῦ Ἰνστιτούτου, στεγάσῃται ἐν αὐτῷ.

Πολυάριθμοι ὑπῆρξαν καί οἱ ἐπισκέπται, Ἕλληνες καί ξένοι, οἱ ἐπισκεψθέντες κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος τὸ Ἰνστιτούτον καί ἐνδιαφερόμενοι διὰ τὰ καλλιτεχνικά καί ἱστορικά κειμήλιά του καί διὰ τὴν ἐν αὐτῷ συντελουμένην ἐργασίαν. Μεταξὺ πολλῶν ἄλλων ἃς ἀναφερθοῦν ἐνταῦθα οἱ ξένοι πανεπιστημιακοὶ καθηγηταὶ κ. κ. Hugo Buchthal, Ivan Dujičev, Paolo Stomeo, Silvano Borsari, Enrica Follieri, Mario Vitti, S. Papacostea, C. Serban καί οἱ Ἕλληνες κ. κ. Π. Μιχαήλ, Ν. Β. Τομαδάκης, Π. Χρήστου, Ἄλ. Συμεωνίδης, Χ. Μπούρας, Κ. Τρουπάνης, Γ. Ἀρνάκης, ὁ διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης κ. Μαρίνος Καλλιγὰς, ὁ διευθυντὴς τοῦ Μουσείου Μπενάκη κ. Μανόλης Χατζηδάκης, οἱ καλλιτέχναι κ. κ. Κ. Γραμματόπουλος, Ἀχ. Ἀπέργης, Γ. Ζογγολόπουλος καί ἡ δις Ἀγλαΐα Παπᾶ, οἱ διπλωματικοὶ κ. κ. Ἰ. Τσαούσης, Γ. Πετρουνάκος, Ἄλ. Βαγενᾶς, Χ. Παπαδόπουλος, Στέφ. Γαλάτης, ὁ Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου τῶν «Φίλων Μουσείου Μπενάκη» κ. Ἀλέξανδρος Τσάτσος, ὁ Πρόεδρος τῆς «Ἐνώσεως Συμφορῶν» κ. Ἀλέξανδρος Μπενάκης, ὁ Ἐφορὸς τοῦ Ἐθνικοῦ Ἱστορικοῦ Μουσείου κ. Ἰωάννης Μελετόπουλος, ὁ διευθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ «Μακεδονικὴ Ζωὴ» καί συνταξιούχος διπλωματικὸς κ. Κλεόβουλος Τσοῦρκας, ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀρχιτέκτων κ. Ἀριστείδης Πασαδαῖος, ὁ Ἐφορὸς Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων Κύπρου κ. Ἀθανάσιος Παπαγεωργίου, ὁ ἐκδότης τῶν «Κρητικῶν Χρονικῶν» καί πρῶτον δήμαρχος Ἡρακλείου κ. Ἀνδρέας Καλοκαιρινός, οἱ διδάκτορες τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. κ. Ἀναστ. Καραναστάσης, Ἀναστ. Μέγας, Δημ. Κρεκούκας, Ζαχ. Τσιρπανλῆς, ἡ διδάκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου δις Βασιλικὴ Παπούλια, ὁ κ. Νικ. Σταυρινίδης, πρῶτον διευθυντὴς τῆς Βικελαίας Βιβλιοθήκης Ἡρακλείου, ὁ γνωστὸς διὰ τὰς βιβλιογραφικὰς μελέτας του κ. Γ. Λαδάς, ὁ λόγιος τυπογράφος τοῦ Ἰνστιτούτου κ. Μηνᾶς Μυρτίδης κλπ. Τὸ Ἰνστιτούτον ἐτίμησαν διὰ τῆς ἐπισκέψεώς των καί ὁ ὑπουργὸς Προεδρίας τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας κ. Πάτροκλος Σταύρου, ὁ ἐν Ρώμῃ πρεσβευτὴς τῆς Δυτ. Γερμανίας κ. Hans - Heinrich von Herwarth καί ὁ σεβασμιώτατος μητροπολίτης Μυτιλήνης κ. Ἰάκωβος, τακτικὸς ἐπισκέπτης καί φίλος τοῦ Ἰνστιτούτου, ὅστις καί ἐτέλεσε, τὴν Κυριακὴν 6 Ὀκτωβρίου, ἀρχιερατικὴν λειτουργίαν ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

3) *Ἐπιστημονικά Δημοσιεύματα*.— Κατὰ τὸ 1968 ἐξεδόθησαν τὰ ἀκόλουθα δύο δημοσιεύματα τοῦ Ἰνστιτούτου, προαγγελθέντα ἤδη ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ παρελθόντος ἔτους :

α) Ὁ τόμος 4 (1967) τοῦ περιοδικοῦ «Θησαυρίσματα», ἐκ σελίδων 248 καὶ 17 ὁλοσελίδων πινάκων ἐκτὸς κειμένου· καὶ

β) Μ. Ι. ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ, *Ἀνέκδοτα πατριαρχικά γράμματα (1547-1806) πρὸς τοὺς ἐν Βενετία μητροπολίτας Φιλαδελφείας καὶ τὴν Ὁρθόδοξον Ἑλληνικὴν Ἀδελφότητα*, Βενετία 1968 (Βιβλιοθήκη τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βενετίας, ἀριθ. 3), ἐκ σελίδων κδ' + 164 καὶ 22 ὁλοσελίδων πινάκων ἐκτὸς κειμένου.

Ἐπὶ ἐκτύπωσιν εὐρίσκονται ἐξ ἄλλου τὰ ἀκόλουθα δημοσιεύματα :

α) «Θησαυρίσματα» τόμος 5 (1968). Ὁ τόμος οὗτος, ἐκ σελίδων 300 περιέχει ἱστορικὰς καὶ φιλολογικὰς μελέτας συνεργατῶν τοῦ Ἰνστιτούτου ἀναφερομένας εἰς τὴν βυζαντινὴν καὶ τὴν μεταβυζαντινὴν περίοδον.

β) «Θησαυρίσματα» τόμος 6 (1969). Καὶ ὁ τόμος οὗτος ἐλπίζομεν νὰ περατωθῇ καὶ κυκλοφορήσῃ ἐντὸς τοῦ 1969.

Ὅσονοῦπο ἐπίσης ἄρχεται ἡ ἐκτύπωσις, εἰς αὐτοτελεῆ τόνον, τῆς σειρᾶς τῶν δώδεκα διαλέξεων καὶ τῶν συζητήσεων τοῦ διεθνoῦς βυζαντινολογικοῦ colloque ὅπερ ἔλαβε χώραν ἀπὸ 10-12 Σεπτεμβρίου ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ μὲ θέμα «*Τέχνη καὶ κοινωνία ἐν Βυζαντίῳ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Παλαιολόγων*» ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ καθηγητοῦ André Grabar. Ὁ τόμος οὗτος θ' ἀποτελέσῃ τὸ ὑπ' αὐτοῦ 4 δημοσίευμα τῆς σειρᾶς τῆς «Βιβλιοθήκης τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου».

Τὰ ἀκόλουθα δημοσιεύματα, τέλος, εὐρίσκονται ὑπὸ παρασκευῆν :

α) ΑΝΔΡΕΟΥ ΞΥΓΓΟΠΟΥΛΟΥ, *Ὁδηγὸς τοῦ μουσείου καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου*. Ὁ ὀδηγὸς οὗτος θὰ εἶναι πληρέστερος τοῦ πρὸ δεκαετίας (1959) ἐκδοθέντος καὶ ἀπὸ πολλοῦ ἐξαντληθέντος πρώτου, διότι θὰ περιλαμβάνῃ καὶ τὰς εἰκόνας τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

β) Μ. Ι. ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ, *Ἑλληνικὴ Κοινότης Λιβόρνου.— I. Ληξιαρχικαὶ πράξεις θανάτων (1761-1939).— II. Ἐπιτύμβιοι ἐπιγραφαὶ καὶ μνημεῖα τοῦ κοιμητηρίου αὐτῆς*. Πρὸβλ. τὰ κατωτέρω ἐν παραγράφῳ 4ζ γραφόμενα.

γ) Μ. Ι. ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ - Ι. ΣΚΟΥΛΑ, *Ληξιαρχικὰ βιβλία Ἑλληνικῆς Κοινότητος Βενετίας.— I. Βιβλία γάμων (IZ' - IH' αἱ)*.

Ἐνταῦθα δεόν νὰ προστεθοῦν, μολονότι δὲν ἔχουν καθορισθῆ εἰσέτι οἱ ἀκριβεῖς τίτλοι των, καὶ αἱ ὑπὸ παρασκευῆν ἐργασίαι τοῦ κ. Ν. Παναγιωτάκη περὶ τῆς οἰκογενείας τῶν Καλλεργῶν, τῶν κ. κ. Ν. Παναγιωτάκη καὶ Α. Λ. Vincent περὶ τῶν ποιημάτων τοῦ Ἀνδρέου Κορνάρου, τῆς κ. Ἐλισ. Ζαχαριάδου - Οἰκονομίδου περὶ τῶν μετὰ τῆς Βενετίας συνθηκῶν τῶν τουρκικῶν ἐμιράτων Aydin καὶ Mendesché κ. ἄ.

Ὡς καθίσταται προφανές, τὰ ὑπὸ ἔκδοσιν καὶ τὰ ὑπὸ παρασκευῆν δημοσιεύματα ἤρχισαν ἤδη πληθυνόμενα εἰς βαθμὸν τοιοῦτον, ὥστε ν' ἀντιμετωπίζωμεν ἀπὸ τοῦδε τὴν ἀνάγκην ἐξευρέσεως ἐκτάκτων οικονομικῶν πόρων πρὸς ἐκτύπωσιν αὐτῶν καὶ νὰ σκεπτομέθα περὶ καθορισμοῦ σειρᾶς προτεραιότητος.

4) Μέριμα διὰ συλλογὰς τῶν βιβλίων, χειρογράφων, ἀρχείων, εἰκόνων μουσείου καὶ φωτογραφιῶν τοῦ Ἰνστιτούτου.— Σύνταξις καταλόγων καὶ εὑρε-

τηρίων.— Μ ε ρ ι μ ν α δι' ἑλληνικά μνημεῖα καὶ κειμήλια ἐν Ἰταλίᾳ.— α) Βιβλιοθήκη.— Ἀπεπερατώθη ἡ σύνταξις τοῦ ἀλφαβητικοῦ καὶ τοῦ καθ' ἕλην καταλόγου διὰ τὰ ἀπὸ τοῦ 1955 μέχρι σήμερον προσκτηθέντα βιβλία τοῦ Ἰνστιτούτου. Τοιουτοτρόπος ἡ νέα βιβλιοθήκη τοῦ Ἰνστιτούτου κατέστη εὐχερῶς χρησιμοποιήσιμος ὑπὸ τῶν μελετητῶν. Κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς κατατάξεως τῆς βιβλιοθήκης ταύτης θὰ γίνῃ ἐν συνεχείᾳ καὶ ἡ κατάταξις καὶ δελτιογράφησις τῶν βιβλίων τῆς παλαιᾶς Κοινότητος. Ἡ ἐργασία αὕτη, τὴν ὁποίαν δυσχεραίνει τὰ μέγιστα ἡ ἔλλειψις προσωπικοῦ, ὑπολογίζεται ὅτι θὰ ἀπαιτήσῃ δύο τοὐλάχιστον εἰσέτι ἔτη. Ἐξ ἄλλου εἰς τὸ ὕψ' ἡμῶν καθιερωθὲν βιβλίον εἰσαγωγῆς διὰ τὰ νέα (ἀπὸ τοῦ 1955 καὶ ἐφεξῆς) προσκτήματα κατεγράφησαν: 1) τὰ ἀπὸ τοῦ 1955 μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου 1966 (ἦτοι ἐπὶ τῆς προκατόχου μου) εἰσαχθέντα βιβλία, ἀλφαβητικῶς (ἐλλείπει στοιχείων περὶ τῆς ἡμερομηνίας εἰσαγωγῆς ἑκάστου), ὑπ' ἀριθ. 1-1740· καὶ 2) τὰ ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου 1966 (ἦτοι ἀφ' ὅτου ἀνέλαβον τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἰνστιτούτου) καὶ ἐξῆς εἰσαχθέντα βιβλία, κατὰ τὴν χρονολογικὴν σειρὰν τῆς εἰσαγωγῆς των, ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ 1741 καὶ ἐξῆς. Ὑπολείπεται να γίνῃ ἀνάλογος ἐργασία καταγραφῆς (ὑπὸ αἴξοντα ἀριθμὸν) καὶ διὰ τὰ βιβλία τῆς παλαιᾶς Ἑλληνικῆς Κοινότητος.

β) Χειρόγραφοι (φιλολογικοὶ) κώδικες.— Ἡ σύνταξις τοῦ καταλόγου τῆς μικρᾶς συλλογῆς φιλολογικῶν κωδίκων τοῦ Ἰνστιτούτου ἤρχισεν, ἀλλὰ δὲν ἐπροχώρησε πολὺ, ἔνεκα ἐλλείψεως καταλλήλων συνεργατῶν, ἰδίᾳ διὰ τὰ μουσικὰ χειρόγραφα. Ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι οὗτοι θὰ ἐξευρεθῶν σὺν τῷ χρόνῳ.

γ) Ἐπίσημα πατριαρχικὰ, παπικὰ καὶ δουκικὰ γράμματα.— Πλὴν τῆς ἐκδόσεως τεσσαράκοντα ἀνεκδότων πατριαρχικῶν γραμμάτων ἐκδεδομένων. Ἐξ ἄλλου παρεσκεύασα τὴν ἐκδοσιν τῶν ἀνεκδότων δουκικῶν γραμμάτων, ἀνέθεσα δὲ εἰς τὸν κ. Γ. Πλουμίδην τὴν ἐκδοσιν τῶν ἀνεκδότων παπικῶν βουλλῶν, αἵτινες σφύζονται παρ' ἡμῖν ἐν πρωτοτύπῳ. Αἱ ἐκδόσεις αὗται θὰ διευκολύνουν τὴν σύνταξιν τοῦ παρασκευαζομένου καταλόγου τῆς σειρᾶς ταύτης.

δ) Ἀρχεῖα.— Τὸ ἔργον τῆς ἀνακατατάξεως καὶ καταλογογραφῆσεως τοῦ πολυτίμου Παλαιοῦ Ἀρχείου τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Βενετίας, ὅπερ προβλέπεται δυσχερὲς καὶ μακρόν, προσωθήθη ἀρκούντως διὰ τῆς λεπτομεροῦς καὶ κατὰ τοὺς ἐπιστημονικοὺς κανόνας περιγραφῆς τῶν 100 πρώτων βιβλίων καὶ καταστίχων αὐτοῦ, ἧτις ἐγένετο ὑπὸ τοῦ φιλοξενουμένου τοῦ Ἰνστιτούτου κ. Νικολάου Παναγιωτάκη. Παραλλήλως ἐξεπονήθη ὑπ' ἐμοῦ σχέδιον ἀνακατατάξεως τοῦ τμήματος τούτου εἰς δώδεκα μεγάλας μεθοδικὰς ἐνότητας, τὰς ἀκολούθους:

- Α) Ἀπογραφαὶ καὶ πρωτόκολλα παραλαβῆς (= Inventari) τῆς κινητῆς περιουσίας τῆς Ἀδελφότητος.
- Β) Μητρῶα μελῶν Ἀδελφότητος καὶ βιβλία εἰσφορῶν αὐτῶν.
- Γ) Συναγωγὴ θεσπισμάτων, προνομίων κλπ. ὑπὲρ τῆς Ἀδελφότητος (= Mariegole).
- Δ) Πρακτικά συνεδριῶν καὶ συνελεύσεων τῆς Ἀδελφότητος (= Capitolari).
- Ε) Οἰκονομικὰ βιβλία τῆς Ἀδελφότητος (= Giornali - Maestri).
- Σ) Ταμειακὰ βιβλία τῶν Guardiani - Ἐξελεγκτικαὶ ἐπιτροπαὶ (= Casse Guardiani - Sindicazioni).
- Ζ) Οἰκοδομικὰ ἔργα (= Fabbriche).

- Η) Κληροδοτήματα και διαχειρίσεις αὐτῶν (= Commissarie).
 Θ) Ἐντυπα δικαστικῶν ὑποθέσεων τῆς Ἀδελφότητος (= Stampe).
 Ι) Ἀρχιεπισκόπων Φιλαδελφείας κατάστιχα.
 ΙΑ) Ληξιαρχικά βιβλία γάμων, βαπτίσεων και θανάτων (= Libri battesimi, matrimoni e morti).
 ΙΒ) Διάφορα (- Vari).

Τὰ ἀρχεῖα τοῦ Ἰνστιτούτου, εἰς τὴν πραγματικότητα ἐλάχιστα μέχρι σήμερον ἠρευνημένα, ἀρχίζουσι νὰ ἐρευνῶνται και μελετῶνται ὑπὸ ὄλοεν και περισσοτέρων ἐρευνητῶν, οἱ ὅποιοι και παρασκευάζουσι διαφόρους μελέτας ἢ ἐκδόσεις. Ἐξ ἀναφεροῦν ἐνταῦθα δύο πρόσφατα δημοσιεύματα τοῦ κ. Κ. Κύρρη, στηριζόμενα εἰς ἔγγραφα τοῦ ἡμετέρου Ἀρχεῖου¹. Ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ Ἰνστιτούτου ἐξεδόθη προσφάτως και περὶ ἀμηνὴ τοῦ ἔτους 1181 ἐκ τῆς Κάτω Ἰταλίας ὑπὸ τοῦ ἐν Παρισίοις καθηγητοῦ κ. André Guilloῦ². Ἡ βαθμιαίως προβαίνουσα τακτοποίησις και καταλογογράφησις τῶν ἀρχείων τούτων θὰ διευκολύνῃ σοβαρῶς τὴν ἐργασίαν τῶν μελετητῶν αὐτῶν.

Ἐνταῦθα πρέπει νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ παρελθόντος Ὀκτωβρίου τὸ Ἰνστιτούτον εἶχε τὴν τύχην νὰ ἀποκτήσῃ και εἰδικευμένον ἐπιδιορθωτὴν τῶν ἐφθαρμένων χειρογράφων και ἔγγράφων αὐτοῦ, τὴν δεσποινίδα Μαρίαν Μερεμέτη, πτυχιούχον τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀνωτάτης Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν και τοῦ ἐν Ρώμῃ Istituto di Patologia del Libro και ἐξασκηθεῖσαν και ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Φλωρεντίας. Ἡ δις Μερεμέτη ἤρχισεν ἐπιδιορθοῦσα τὰ πλέον ἐφθαρμένα κατάστιχα τοῦ ἀρχείου (Registri 130, 134, 219, 225), μὲ ἄριστα ἀποτελέσματα. Ἐλπίζομεν ὅτι, ἐὰν καταστῇ δυνατὸν νὰ ἐξασφαλίσωμεν τὴν ἐπὶ μακρὸν ἐργασίαν αὐτῆς παρ' ἡμῖν, θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐπισκευάσωμεν τὰ ἔχοντα τὴν μεγαλυτέραν ἀνάγκην κατάστιχα, ἔγγραφα, χειρόγραφα, ἀλλὰ και πολύτιμα ἔντυπα τοῦ Ἰνστιτούτου — και εἶναι ταῦτα πολυάριθμα, διότι οὐδέποτε εἶχαν ἐπιχειρηθῆ τοιοῦτον ἔργον — πράγμα τὸ ὅποιον, ὡς εἶναι εὐνόητον, θὰ εἶναι ἐπίτευγμα ἐξαιρετικῶς σημαντικόν.

1. COSTAS P. KYRRIS, Prosopographical data relating to Georgio, Protopapa da Vatili, «Ἐπετηρὶς τοῦ Κέντρου Ἐπιστημονικῶν Ἐρευνῶν», τόμ. 1 (1967-1968), σ. 85-104.— ΚΩΝΣΤ. Π. ΚΥΡΡΗ, Cypriote Scholars in Venice in the XVI and XVII Centuries with some notes on the Cypriote Community in Venice and other Cypriote Scholars who lived in Rome and the rest of Italy in the same period, ἐν «Ὁ Ἑλληνισμὸς εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Über Beziehungen des Griechentums zum Ausland in der neueren Zeit», herausgegeben von JOHANNES IRMSCHER und MARIKA MINEEMI, Berlin 1968 (Berliner Byzantinistische Arbeiten, Band 40), σ. 183-272 (πρβλ. και ἑλληνικὴν περίληψιν: Κύπριοι λόγιοι τῆς Ἑνετίας κατὰ τοὺς XVI και XVII αἰῶνας, «Δελτίον Ὁμίλου Παιδαγωγικῶν Ἐρευνῶν Κύπρου», ἔτ. ζ' (1967), ἀριθ. 11-12, σ. 81-95).

2. ANDRÉ GUILLOU, Saint-Nicodème de Kellarana (1023/1024-1232), Città del Vaticano 1968 (Corpus des Actes grecs d'Italie du Sud et de Sicile. Recherches d'Histoire et de Géographie, — 2), σ. 25-38 (ἀριθ. 2), βλ. και σ. V.

ε) Μουσείον καὶ εἰκόνες.— Διὰ τῆς δεσποινίδος Μερεμέτη, εἰδικευμένης καὶ εἰς τὴν ἐπισκευὴν τῶν εἰκόνων, ἐνηργήσαμεν τὸν καθαρισμὸν τῶν ὑπ' ἀριθμ. μητροῦ 15, 43, 57, 135 καὶ 136 εἰκόνων τοῦ Ἰνστιτούτου, τὰς ὁποίας ἐτοποθετήσαμεν εἰς τὸ ἀνακαινισθὲν ἐντευκτήριον τοῦ δευτέρου ὀρόφου τῆς Φλαγγίνειου. Ἐλπίζομεν ὅτι δὲν θὰ βραδύνῃ ἡ ἔκδοσις τοῦ μικροῦ «Ὁδηγοῦ τοῦ Μουσείου καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου», τὸν ὅποιον ἐδέχθη προθύμως νὰ συντάξῃ, τῇ παρακλήσει μας, ὁ ἀκαδημαϊκὸς κ. Ἀνδρέας Ευγγόπουλος. Ἐν τῷ μεταξύ, ἐλείπει ὁδηγοῦ, ἐξετυπώσαμεν καλαίσθητον πληροφοριακὸν περὶ τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ τῶν συλλογῶν του φυλλάδιον πρὸς χάριν τῶν ἐπισκεπτῶν. Ἐξ ἄλλου προχωρεῖ ἡ ἐτοιμασία τῆς δευτέρας πληρεστέρας ἐκδόσεως, εἰς τὴν ἑλληνικὴν, τοῦ περὶ τῶν εἰκόνων τοῦ Ἰνστιτούτου γαλλιστὶ ἐκδεδομένου ἔργου τοῦ κ. Μ. Χατζηδάκη.

ς) Φωτογραφικὸν ἀρχεῖον.— Τὸ συγκροτηθὲν ἤδη φωτογραφικὸν ἀρχεῖον τοῦ Ἰνστιτούτου ἐπλουτίσθη κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος διὰ πολυαρίθμων μικροταινιῶν καὶ φωτογραφιῶν χειρογράφων ἐκ διαφόρων βιβλιοθηκῶν καὶ ἀρχείων ἢ σπανίων ἐντύπων. Αὗται κατεγράφησαν εἰς τὸν εἰδικῶς συνταχθέντα κατάλογον (ἀριθ. Μ22 - Μ48).

ζ) Μνημεῖα, κειμήλια καὶ ἀρχεῖα τῆς διαλυθείσης Ἑλληνικῆς Κοινότητος Λιβόρνου.— Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἠθελήσαμεν νὰ ἀσχοληθῶμεν καὶ μὲ τὰ ζητήματα τῆς ἀνθούσης ἄλλοτε Ἑλληνικῆς Ὀρθόδοξου Κοινότητος τοῦ Λιβόρνου¹. Αὕτη, ὡς γνωστόν, διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 934 ἀπὸ 30 Ἰουνίου 1959 διατάγματος τοῦ Προέδρου τῆς Ἰταλικῆς Δημοκρατίας, διελύθη καὶ τὰ ὑπάρχοντά της περιήλθον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἰνστιτούτον Βενετίας, ὑποχρεωθὲν ὅπως μεριμνᾷ πρὸς συντήρησιν αὐτῶν. Ἡ περιουσία τῆς Κοινότητος συνίστατο ἐξ οἰκοπέδου 500 τετραγωνικῶν μέτρων ἐν τῇ ὁδῷ Ufficio dei Grandi ἀριθ. 6 καὶ ἐκ τοῦ ἐν τῇ ὁδῷ Marco Mastacchi 39 κοιμητηρίου, περιλαμβάνοντος παρεκκλήσιον, κατοικίαν τοῦ φύλακος καὶ ὑπὲρ τοὺς 200 τάφους, πολλοὶ τῶν ὁποίων εἶναι ἀληθῆ καλλιτεχνικὰ μνημεῖα. Τὸ κοιμητήριον τοῦτο εἶχε τελείως παραμεληθῆ ἐπὶ ἔτη. Ἐναγκάσθη νὰ μεταβῶ δις ἐπὶ τριήμερον εἰς Λιβόρνον (7-9 Ἰανουαρίου καὶ 1-3 Ἰουλίου), διὰ νὰ λάβω τὰ κατάλληλα μέτρα καὶ ἀντιγράψω τὰς ἐπιγραφὰς τοῦ κοιμητηρίου. Εὐτυχῶς ἔσχον τὴν πολῦτιμον βοήθειαν τοῦ ἐν Λιβόρνῳ ἀπίστου Προξένου τῆς Ἑλλάδος κ. Ἰωάννου Μανδάλη. Ἐπειδὴ ὁ γηραιὸς φύλαξ τοῦ κοιμητηρίου ἦτο ἀκατάλληλος, ἀντικατεστήσαμεν αὐτὸν διὰ νέου φύλακος, ὅστις ἀνέλαβε νὰ καθαρῶσιν καὶ καλλωπίσῃ τὸ κοιμητήριον καὶ νὰ συντηρῇ αὐτὸ ἐπιμελῶς. Διὰ νὰ καταστῇ ὁμοῦ κατοικήσιμος ἡ οἰκία τοῦ φύλακος, προέβημεν εἰς δια-

1. Βλ. περὶ αὐτῆς Ν. Β. ΤΩΜΑΛΑΚΗ, Ναοὶ καὶ θεομοὶ τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Λιβόρνου, «Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν», τόμ. ΙΖ' (1940), σ. 81-127. (Ὁ κ. Τομαδάκης ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος Ἑλλήν ἐρευνητής, ὅστις εἶδε τὸν ὀρθόδοξον ναὸν τῆς Ἁγ. Τριάδος, τὰ κειμήλια καὶ τὰς εἰκόνας του καὶ ἐμελέτησε τὰ βιβλία καὶ ἀρχεῖα τῆς Κοινότητος πρὸ τῆς κατεδαφίσεως τοῦ ναοῦ καὶ τῆς διασπορᾶς πάντων τούτων). Πρβλ. καὶ τὸ πρόσφατον ἔργον τοῦ ΚΩΝΣΤ. Ν. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ, Οἱ Κοσμάκηδες τῆς Ἀχαΐας καὶ τοῦ Λιβόρνου. Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Τσοσκάνης καὶ τῶν μετεπαναστατικῶν Πατρῶν, Ἀθήναι 1968.

τρόπους ἐπισκευάς, ἠλεκτρικὰς ἐγκαταστάσεις κλπ., δαπανήσαντες συνολικῶς ὑπὲρ τὰς 500.000 λιρ. ἰταλ. Αἱ ἀνακαινιστικαὶ ἐργασίαι θὰ συνεχισθοῦν καὶ κατὰ τὰ προσεχῆ ἔτη. Θὰ ἐπισκευασθῆ ἡ στέγη τοῦ παρεκκλησίου, θὰ συγκολληθοῦν τὰ τεθραυσμένα μάρμαρα τῶν τάφων καὶ τῶν μνημείων. Ὡς πρὸς τὸ οἰκόπεδον τῆς ὁδοῦ Ufficio dei Granì, ἐπειδὴ τοῦτο εἶχε κηρυχθῆ ἀπαλλοτριωτέον ὑπὸ τοῦ Δήμου Λιβόρνου πρὸς κατασκευὴν ἰχθυογορᾶς, προέβημεν, δυνάμει παλαιᾶς ἀποφάσεως τῆς Ἐποπτ. Ἐπιτροπῆς, εἰς τὴν πρὸς τὸν Δήμον ἐκποίησιν αὐτοῦ. Τὸ εἰσπραχθὲν τίμημα, διατιθέμενον εἰς ἀνακαινιστικὰ ἔργα ἐπὶ ἀκινήτων τοῦ Ἰνστιτούτου ἐν Βενετία, θὰ δημιουργήσῃ πάγιον εἰσόδημα πρὸς κάλυψιν τῶν κατ' ἔτος δαπανῶν συντηρήσεως τοῦ κοιμητηρίου καὶ τοῦ παρεκκλησίου. Τὸ κοιμητήριον περιέχει τάφους μεγάλων καὶ ἱστορικῶν ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν (Μαυροκορδάτου, Ροδοκανάκη, Σκαραμαγκᾶ, Τσοσίτσα, Σκυλίτση κλπ.) τοῦ τέλους τοῦ 18^{ου} καὶ τοῦ 19^{ου} αἰῶνος, οἱ ὅποιοι εἶναι ἐνδιαφέροντες καὶ ὡς καλλιτεχνικὰ μνημεῖα καὶ διὰ τὰς ἐπιγραφὰς των. Διὰ τοῦτο, ἐργασθεὶς ἐντατικῶς, καὶ ὑπὸ τὸ ψῦχος τοῦ χειμῶνος καὶ ὑπὸ τὸν καύσωνα τοῦ θέρους, κατώρθωσα νὰ ἀντιγράψω πάσας τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας, τὰς ὁποίας σκοπεύω νὰ δημοσιεύσω, μετὰ σχολίων, εὐρετηρίων καὶ φωτογραφιῶν τῶν σπουδαιωτέρων μνημείων, εἰς αὐτοτελῆ τόμον (βλ. ἀνωτέρω, σ. 223*). Εὐτυχῶς αἱ χρονολογίαι των δύνανται νὰ ἐλεγχθοῦν καὶ ἐπιβεβαιωθοῦν ἐκ τῶν ληξιαρχικῶν βιβλίων τῆς Κοινότητος, τὰ ὁποῖα διεσώθησαν, μόνον σχεδὸν ταῦτα, καὶ φυλάσσονται σήμερον ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ¹. Ἡ προπαρασκευαζομένη αὕτη ἐκδόσις τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν μνημείων

1. Τὰ μόνον βιβλία (ληξιαρχικὰ καὶ βιβλία πρακτικῶν) τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Λιβόρνου, τὰ ὁποῖα περιεσώθησαν σήμερον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἰνστιτούτον, εἶναι τὰ ἀκόλουθα :

Α) Βιβλίον Θανάτων (1760-1808), ἐκ φφ. 123, ἐξ ὧν γεγραμμένα μόνον τὰ φφ. 2r - 10r. [Περιέχει τὰς ὑπ' ἀριθ. 1 - 183 πράξεις (πλὴν τῆς 182) τοῦ Β, αὐτογράφους].

Β) Βιβλίον Θανάτων (1760-1939), ἐκ φφ. 125, ἐξ ὧν γεγραμμένα τὰ φφ. 1 - 94r (= σ. 1 - 187). [Περιέχει τὰς ὑπ' ἀριθ. 1 - 183 πράξεις (πλὴν τῆς 137a) τοῦ Α ἐν ἀντιγράφῳ καὶ τὰς ὑπ' ἀριθ. 184 - 897 αὐτογράφους].

Γ) Βιβλίον Γάμων (1760-1807), ἐκ φφ. 110, ἐξ ὧν γεγραμμένα μόνον τὰ φφ. 2r - 6v. [Περιέχει τὰς ὑπ' ἀριθ. 1 - 8 (1760-1765) πράξεις ἐν ἀντιγράφῳ (διὰ χειρὸς Γρηγορίου ἱερομονάχου τοῦ Ξένου) καὶ τὰς ὑπ' ἀριθ. 9 - 32 (1766-1807) αὐτογράφους]. Τοῦ ἐπομένου Βιβλίου Γάμων (1808 κ.ξξ) ἀγνοεῖται ἡ τύχη.

Δ) Βιβλίον Βαπτίσεων (1760-1928), ἐκ φφ. 83, ἐξ ὧν γεγραμμένα τὰ φφ. 1 - 70v. [Περιέχει τὰς ὑπ' ἀριθ. 1 - 137 (1760-1808) πράξεις ἐν ἀντιγράφῳ καὶ τὰς ὑπ' ἀριθ. 138 - 505 (1808-1928) αὐτογράφους].

Ε) Βιβλίον Πρακτικῶν (1913-1939), ἐκ σελίδων 1 - 204, ἐξ ὧν γεγραμμένα μόνον αἱ 1 - 123. [Τὰ πέντε προηγούμενα βιβλία (1768-1913) ἀπόκλεινται εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Λιβόρνου, serie I, ἀριθ. 1 - 5].

Σ) Τεῦχος πράξεων θανάτων ὑπ' ἀριθ. 506 - 894 (1850-1938) ἐν γαλλικῇ μεταφράσει, ἐκ φφ. 1 - 50, ἐξ ὧν γεγραμμένα τὰ ὑπ' ἀριθ. 1 - 47r. [Διὰ τῆς αὐτῆς χειρὸς δόκλιχρον, γραφὲν τῷ 1933].

τοῦ Ἑλληνισμοῦ τοῦ Λιβόρνου θὰ εἶναι ἡ καλύτερα ἀξιοποιήσις τῆς εἰς ἡμᾶς περιελθούσης κληρονομίας του.

Δυστυχῶς τὰ ἀρχεῖα, τὰ βιβλία, αἱ εἰκόνες, τὰ ἱερὰ σκευὴ καὶ τὰ κειμήλια τῆς Ὁρθοδόξου Ἑλληνικῆς Κοινότητος Λιβόρνου, τὰ ὁποῖα διεσφύζοντο πρὸ τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου ἐν τῷ ναῶ τῆς Ἁγίας Τριάδος (ὁδὸς Rosa Bianca καὶ Sant'Antonio) καὶ ἐν τῇ παρακειμένῃ τριωρόφῳ οἰκοδομῇ, διηρπάγησαν ἢ καὶ ἀπωλέσθησαν συνεπείρ τῆς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου κατεδαφίσεως τοῦ ναοῦ τούτου, εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ ὑπ' ἀριθ. 297 ἀπὸ 5 Ἰουνίου 1942 διατάγματος τοῦ ἰταλικοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Προσεπαθήσαμεν νὰ συγκεντρώσωμεν ὅσας ἠδυνήθημεν πληροφορίας περὶ τῆς τύχης των. Καὶ τὰ μὲν ἀρχεῖα τῆς Κοινότητος εὐρέθη ὅτι διασφύζονται σήμερον εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Λιβόρνου καὶ εἶναι προσιτὰ εἰς πάντας¹. Ἀντίγραφον συνοπτικοῦ καταλόγου των εἶχε μεριμνήσει ἤδη νὰ λάβῃ ἡ προκάτοχός μου². Τὰ βιβλία τῆς βιβλιοθήκης αὐτῆς (τὰ πλεῖστα λειτουργικά, τοῦ 19ου αἰῶνος) σφύζονται εἰς τὴν Biblioteca Labronica τοῦ Λιβόρνου. Αἱ δὲ εἰκόνες, τὰ σκευὴ καὶ τὰ κειμήλια εὐρίσκονται, τὰ πλεῖστα ἐγκιβωτισμένα ἐλλείπει χώρου καὶ ἀπρόσιτα, εἰς τὸ Museo Civico τοῦ Λιβόρνου. Κατάλογον αὐτῶν, περιλαμβάνοντα 136 ἀριθμοὺς (ἀπὸ 1193-1328), ἐζητήσαμεν καὶ ἐλάβομεν προθύμως παρὰ τῆς ἐν Πίζῃ Soprintendenza ai Monumenti e Gallerie. Πάντα ταῦτα ἀποτελοῦν ἤδη ἰταλικὴν ἰδιοκτησίαν, διότι ἡ Ἑλληνικὴ Κοινότης μεταπολεμικῶς εἶχεν ἀποζημιωθῆ δι' αὐτά. Ἐλπίζομεν πάντως ὅτι μελλοντικῶς θὰ δοθῇ εἰς ἡμᾶς ἡ εὐκαιρία νὰ τὰ μελετήσωμεν μεταβαίνοντες εἰς Λιβόρνον καὶ νὰ λάβωμεν φωτογραφίας ἢ ἀντίγραφα τῶν ἀξιολογωτέρων.

5) Ἐ μ π λ ο υ τ ι σ μ ὸ ς β ι β λ ι ο θ ῆ κ η ς.— Ἐχοντες ἐπίγνωσιν τῶν σοβαρῶν κενῶν καὶ μεγάλων ἐλλείψεων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἰνστιτούτου, ἐμεριμνήσαμεν παντὶ τρόπῳ πρὸς πλουτισμὸν αὐτῆς διὰ δωρεῶν, ἀνταλλαγῶν, ἀλλὰ κυρίως ἀγορῶν, δι' ἃς διεθέσαμεν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος 2.000.000 σχεδὸν λιρῶν ἰταλ. (= 100.000 δραχμῶν). Τοιοῦτοτρόπος ἡ βιβλιοθήκη ἐπλουτίσθη διὰ 452 νέων βιβλίων (ἀριθ. εἰσαγ. 1629-2080), ἐκ τῶν ὁποίων τὰ πλεῖστα εἶναι βασικὰ ἐπιστημονικὰ βοηθήματα ἢ πρόσφατα ἀξιόλογα ἔργα, ἀπαραίτητα διὰ τοὺς ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ ἐργαζομένους μελετητάς. Βιβλία προσέφερον δωρεὰν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἰς τὸ Ἰνστιτούτον ἢ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, ἢ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, ἢ Προεδρία τῆς Κυβερνήσεως, ἢ κ. Ενρο Layton καὶ πολλοὶ ἄλλοι, πρὸς τοὺς ὁποίους πάντας στρέφονται αἱ εὐχαριστίαι μας.

6) Δ ι α λ ῆ ξ ε ι ς.— Πλὴν τῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ συνό-

1. Βλ. Archivio di Stato di Livorno. Guida - Inventario dell'Archivio di Stato, volume primo, Roma 1961 (Ministero dell'Interno. Pubblicazioni degli Archivi di Stato, XXXIX), σ. 230-235: Chiesa Greco-Orientale della SS. Trinita (κεφαλαϊώδης καταγραφή τῶν διαφόρων σειρῶν).

2. Ὁ κατάλογος οὗτος (inventario sommario), φέρων χρονολογίαν giugno 1958 καὶ ὑπογραφήν Giulio Prunai, εἶναι λεπτομερέστερος τῆς ἐν τῇ προηγουμένῃ ὑποσημειώσει μνημονευομένης ἐντύπου καταγραφῆς. Περιλαμβάνει ἐν ὄλῳ 210 ἀριθμοὺς καταστάσεων (registri) ἢ δεσμίδων ἐγγράφων (filze) κατανεμομένων εἰς ἐννέα σειρὰς (serie I-IX).

δου τῆς Διεθνoῦς Ἐνώσεως Βυζαντινῶν Σπουδῶν τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον γενομένων διαλέξεων (περὶ ὧν κατωτέρω), τὸ ἡμέτερον Ἴνστιτούτον ἔσχε τὴν τιμὴν νὰ συγκαταλέξῃ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος μεταξὺ τῶν ὀμιλητῶν του τὸν κ. Hans-Georg Beck, καθηγητὴν τῆς Βυζαντινολογίας καὶ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Φιλολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου καὶ μέλος τῆς Βαυαρικῆς Ἀκαδημίας. Οὗτος, κληθεὶς, ὀμίλησε τὴν 9ην Νοεμβρίου, ἐνώπιον πυκνοῦ καὶ ἐκλεκτοῦ ἀκροατηρίου, μὲ θέμα «*Η Βενετία κατὰ τὴν κρίσιν τῶν Βυζαντινῶν*». Τὸν διακεκριμένον ἐπιστήμονα καὶ ὀμιλητὴν παρουσίασεν εἰς τὸ κοινὸν ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἴνστιτούτου. Ἡ διάλεξις τοῦ κ. Beck θὰ δημοσιευθῇ εἰς προσεχῆ τόμον τῶν «Θησαυρισμάτων».

7) Π α ρ ο χ ῆ ἔ π ι σ τ ῆ μ ο ν ι κ ῶ ν π λ η ρ ο φ ο ρ ι ῶ ν. — Πολυάριθμοι ὑπῆρξαν καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος οἱ μελετηταί, Ἑλληνες, Ἴταλοὶ καὶ ἄλλοι ξένοι, οἵτινες ἀπηλυθύνθησαν εἰς τὸ Ἴνστιτούτον γραπτῶς ἢ ἤλθον καὶ εἰργάσθησαν ἐν αὐτῷ πρὸς εὐρεσιν διαφορῶν πληροφοριῶν ἐπὶ ἀπασχολούντων αὐτοὺς ἐπιστημονικῶν θεμάτων. Κατὰ τὸ ἐν τῇ προηγουμένῃ ἡμῶν ἐκθέσει καθιερωθὲν σύστημα ἀναγράφομεν κατωτέρω τοὺς κυριωτέρους ἐξ ἐκείνων εἰς τοὺς ὁποίους ἠδυνήθημεν νὰ φανῶμεν χρήσιμοι, ὡς καὶ τὸ ἀντικείμενον τῶν ζητήσεών των.

Δι' ἀλληλογραφίας ἐδόθησαν πληροφορίες εἰς τὸν Πατέρα Fedele Santini (Monte-comprati - Roma) περὶ ὑποτιθεμένης σχέσεως τῶν Παλαιολόγων πρὸς τὸ Viterbo, τὸν κ. Ἀνδρέαν Γαβαλᾶν (Ἀθῆναι) περὶ τῶν οἰκοσήμεων τῆς κρητικῆς οἰκογενείας Γαβαλᾶ, τὸν κ. Κωνσταντῖνον Κύρρην (Κύπρος) περὶ ἐγγραφῶν μαρτυριῶν εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Βενετίας ἀναφερομένων εἰς Κυπρίους καὶ τὴν κ. Pauline Johnstone (Lewest, Sussex, Ἀγγλία) περὶ βιβλιογραφίας διὰ τὰ κρητικὰ κεντήματα ἐπὶ βενετοκρατίας. Ἐπεσκέφθησαν δὲ τὸ Ἴνστιτούτον καὶ εἰργάσθησαν ἐν αὐτῷ (οἱ πλείστοι κατ' ἐπανάληψιν) πρὸς ἀντλησιν διαφορῶν στοιχείων ὁ κ. Κ. Δ. Μέρτζιος (Βενετία) περὶ τοῦ Θωμᾶ Μπαθᾶ καὶ ἄλλων Ἑλλήνων τῆς Βενετίας, ὁ Ἀρμένιος πατὴρ Luca Fogolyan (Βενετία) περὶ τῶν ἑλληνικῶν λειτουργικῶν βιβλίων καὶ τῆς ἐνδεχομένης σχέσεώς των πρὸς τὰ ἀρμενικά, ἡ δις Costantina dalle Fusine (Βενετία) περὶ τῶν γενεαλογικῶν τῆς ζακυνθίας οἰκογενείας Σιγούρου, ὁ κ. Antonio Zennari (Βενετία) περὶ τῆς κερκυραϊκῆς οἰκογενείας Βαρβάτη, ὁ καθηγητὴς κ. Filippo Maria Pontani (Παδοῦη) περὶ δυσερμηνεύτων λέξεων εἰς νεοελληνικά λογοτεχνικά κείμενα, ὁ αἰδεσιμώτατος don Giorgio Fedalto (Παδοῦη) περὶ Μαξίμου Μαργουνίου, ἡ δις Amalia Corrà (Παδοῦη) περὶ δυσερμηνεύτων χωρίων τοῦ «Ἐρωτοκρίτου» τοῦ Β. Κορνάρου, ἡ δις Anna Gentilini (Παδοῦη) περὶ νεοελληνικῶν μελετῶν ἐπὶ τοῦ Πινδάρου (περὶ ὧν συνέγραψεν ἤδη διδακτορικὴν διατριβήν), ἡ δις Sandra Bellestra (Παδοῦη) περὶ τῶν ἱστορικῶν πηγῶν τῶν περὶ Κυρᾶ - Φροσύνης νεοελληνικῶν ποιημάτων, αἱ δεσποινίδες Anna Maria Chiazzì καὶ Marina Vianello (Παδοῦη) περὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ τῆς διακοσμῆσεως τοῦ ἡμετέρου ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὁ κ. Guido Sala (Τριδέντον) περὶ θεμάτων τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας καὶ γλώσσης, ἡ δις Lucia Marcheselli (Τεργέστη) περὶ Διονυσίου Θερεϊανοῦ καὶ τῶν ἑλληνικῶν ἐφημερίδων τῆς Τεργέστης κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα, ὁ Πατὴρ Mario Cattapan (Milano) περὶ Κρητῶν ζωγράφων τοῦ 14ου καὶ 15ου αἰῶνος, ἡ δις Marina Calore (Βολωνία) περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ Ἴσθμοῦ τῆς Κορίνθου, ἡ κ. Dorigiana Dell'Agata (Πίζα) περὶ ζωγράφων τινῶν μεταβυζαντινῶν εἰκόνων σφωζομένων

εἰς εὐρωπαϊκὰς συλλογὰς, ἡ δις Laura Oliveti (Ρώμη) περὶ τῆς ἐπὶ ἑλληνικῶν λογοτεχνικῶν θεμάτων ἰταλικῆς βιβλιογραφίας, ὁ κ. Δημήτριος Γκόφης (Ἀθήναι) περὶ φορτωτικῶν σφραγισμένων εἰς τὸ Παλαιὸν Ἀρχεῖον τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος, ὁ κ. Γεώργιος Μιχαλόπουλος (Ἀθήναι) περὶ τῆς ἀθηναϊκῆς οἰκογενείας Πατούσα, ὁ κ. Σωκράτης Λιάκος (Θεσσαλονίκη) περὶ ἑλληνικῶν πηγῶν τῆς ἀλβανικῆς ἱστορίας, ἡ κ. Σοφία Ραζῆ (Θεσσαλονίκη) περὶ τῆς μητρὸς τῆς Δήμητρας Ἀρτίκη, διδασκαλίσης τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Βενετίας τῷ 1895, ἡ κ. Heilga Körstein (Βερολῖνον) περὶ τοῦ Κρητὸς ποιητοῦ Στεφάνου Σαχλίκη, ὁ Πατὴρ François Halkin (Βρυξέλλαι) περὶ τῆς ταυτότητος δύο Κρητῶν τοῦ 16^{ου} αἰῶνος μαρτυρουμένων εἰς ἀνέκδοτον κώδικα, ἡ κ. R. F. Bell (Fingefield Green - Ἀγγλία) περὶ γενεαλογικῶν τῆς οἰκογενείας Χορτάτσι, ὁ καθηγητὴς κ. F. C. Lane (τοῦ Πανεπιστημίου John Hopkins - Η.Π.Α.) περὶ τῶν ἐμπορικῶν βιβλίων τῶν σφραγισμένων εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Βενετίας, ὁ κ. R. Müller (ὑποψήφιος διδάκτωρ τοῦ αὐτοῦ Πανεπιστημίου) περὶ δανείων καὶ τοκογλυφίας εἰς τὸ Βυζάντιον, ὁ κ. Mahmut Şakir (Κωνσταντινούπολις) περὶ ἑλληνικῆς βιβλιογραφίας ἐπὶ θεμάτων τουρκικῆς ἱστορίας κ. ἄ. Πάντων τῶν ἀνωτέρω προσεπαθῆσαμεν νὰ διευκολύνωμεν τὴν ἐργασίαν καὶ νὰ ἱκανοποιήσωμεν τὰς ἀπορίας.

8) Σχέσεις τοῦ Ἰνστιτούτου πρὸς ἄλλα ἐπιστημονικὰ ἰδρύματα. — Ἐπιστημονικὰ Συνέδρια. — Λίαν καρποφόρον ὑπῆρξε τὸ ἔτος 1968 καὶ ὡς πρὸς τὴν συνεργασίαν τοῦ Ἰνστιτούτου μετ' ἄλλων ἐπιστημονικῶν ἰδρυμάτων τῆς ἀλλοδαπῆς καὶ τὴν ἐνεργὸν συμμετοχὴν αὐτοῦ εἰς διεθνή ἐπιστημονικὰ συνέδρια. Οὕτω:

α) Ἐπὶ τῇ συμπληρώσει πεντακοσίων ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς ἐν Βενετίᾳ Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης, χάρις εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνοῦ καρδινάλιου Βησσαρίωνος δωρεάν τῶν πολυτίμων χειρογράφων του ἐν ἔτει 1468, ἐτελέσθη ἐνταῦθα πανηγυρικὸς ἑορτασμὸς τῆς ἐπετείου τοῦ σημαντικωτάτου τούτου γεγονότος διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ ἑορτασμὸς παρεσκευάσθη ἐπιμελῶς ὑπὸ ὀκταμελοῦς, ὑπὸ τοῦ δημάρχου Βενετίας ὀρισθείσης, ἐπιτροπῆς, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε συγκαταλεχθῆ καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου. Τὴν 31^{ην} Μαΐου εἰς τὸ πρὸς τοῦτο ἀνακαινισθὲν μέγαρον τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης ἔλαβε χώραν ἐπίσημος τελετὴ καὶ ἐγένοντο τὰ ἐγκαίνια δύο βιβλιογραφικῶν ἐκθέσεων ἀφιερωμένων εἰς τὰ χειρόγραφα τοῦ Βησσαρίωνος καὶ εἰς τὰς πρώτας ἐντύπους (15 - 16 αἰ.) ἑλληνικὰς ἐκδόσεις τῆς Βενετίας¹. Τὸ ἡμέτερον Ἰνστιτούτον μετέσχεν ἐνεργῶς εἰς τὰς πανηγυρικὰς ταύτας ἐκδηλώσεις πρὸς ἀπότισιν φόρου τιμῆς εἰς τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου Ἑλληνοῦ ἀνθρωπιστοῦ καὶ σοφοῦ.

β) Πρὸς τὸν ἑορτασμὸν τοῦ γεγονότος τούτου ἡ Ἐθνικὴ Ἑταιρεία Βυζαντινῶν

1. Βλ. τοὺς ἀκολούθους ὑπὸ τῆς διευθύνσεως τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἐκτυπωθέντας δύο θαυμασίους καταλόγους: α) Cento codici bessarionei. Catalogo di mostra, a cura di TULLIA GASPARRINI LEPORACE ed ELPIDIO MIONI καὶ β) La stampa greca a Venezia nei secoli XV e XVI. Catalogo di mostra a cura di MARCELLO FINAZZI (Biblioteca Nazionale Marciana — Venezia, V Centenario della fondazione, 1468 - 1968. — Venezia, Libreria vecchia del Sansovino, 31 maggio - 30 settembre 1968).

Σπουδῶν τῆς Ἰταλίας ἠθέλησε νὰ προσαρμόσῃ τὸ πρόγραμμα τοῦ δευτέρου αὐτῆς ἐθνικοῦ συνεδρίου, τὸ ὁποῖον ἔλαβε χώραν ἐν Βενετία ἀπὸ 29-31 Μαΐου εἰς τὰς αἰθούσας τῆς Fondazione Giorgio Cini (ἐν τῇ νησίδι τοῦ San Giorgio Maggiore), καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ Ἰταλικὴ Ἐνωσις τῶν Βιβλιοθηκῶν, ἡ ὁποία συνεκρότησε τὸ 18^{ον} συνέδριον αὐτῆς ἀπὸ 30 Μαΐου - 1 Ἰουνίου εἰς τὸν αὐτὸν χώρον. Τοιοῦτοτρόπως ἐδόθη ἡ εὐκαιρία, ὅπως, ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς δωρεᾶς τοῦ Βησσαρίωνος, παρουσιασθῶν ἐνώπιον τῶν δύο τούτων συνεδρίων ὑπὸ εἰδικῶν ἐπιστημόνων, Ἰταλῶν, Ἑλλήνων καὶ ξένων, ἐπὶ τούτῳ προσκληθέντων, εὐρύτεραι εἰσηγήσεις (relazioni) καὶ μικρότεραι ἀνακοινώσεις (comunicazioni), ἀναφερομεναι εἰς τὴν προσωπικότητα καὶ τὸ ἔργον τοῦ Βησσαρίωνος. Οὕτω, κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ συνεδρίου (29 Μαΐου), ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῶν τελετῶν τῆς Fondazione Cini καὶ ἐνώπιον τῶν ἐπισήμων ἀρχῶν τῆς πόλεως καὶ τῆς ὀλομελείας τῶν δύο συνεδρίων, ἐγένοντο τρεῖς εἰσηγήσεις - ὁμιλίαι: τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Μ. Ι. Μανούσακα («Ὁ Βησσαρίων, ἡ Σταυροφορία καὶ ὁ Οὐμανισμός»), τῆς διευθυτριας τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης κ. Τ. Gasparini - Leropace («Ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ Βησσαρίωνος εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ καρδινάλιου ἐν Ρώμῃ») καὶ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Παδοῦς κ. Elpidio Mioni («Ὁ Βησσαρίων ὡς ἀναζητητὴς κωδίκων καὶ φιλόλογος»). Ὑπῆρξε βεβαίως τιμητικὸν διὰ τὸ ἡμέτερον Ἰνστιτούτον τὸ νὰ κληθῆ ὁ διευθυντὴς αὐτοῦ νὰ ὁμιλήσῃ πρῶτος κατὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην ἐναρκτήριον συνεδρίαν. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν τοῦ συνεδρίου παρουσιάσθη ἀνακοινώσις τῆς πρώην διευθυτριας τοῦ ἡμετέρου Ἰνστιτούτου καθηγητριας κ. Σοφίας Ἀντωνιάδου μὲ θέμα «Περὶ τῆς διαγωγῆς καὶ τῆς δαστηριότητος τοῦ καρδινάλιου Βησσαρίωνος», ὁμιλήσῃ δὲ καὶ ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Νικόλαος Τομαδάκης μὲ θέμα «Ὁ Βησσαρίων ὡς ἐκκλησιαστικὸς ἀνὴρ καὶ ὡς διανοητὴς», ὑποστηρίζας ἐνδιαφερούσας πρωτοτύπους ἀπόψεις.

γ) Ἐν συνεχείᾳ τῶν δύο ἰταλικῶν συνεδρίων τούτων¹, ἔλαβε χώραν ἀπὸ 1-5 Ἰουνίου ἕτερον πολὺ εὐρύτερον ἐπιστημονικὸν συνέδριον, διοργανωθὲν ὑπὸ τοῦ ἐν Βενετία ἐπιστημονικοῦ ἰδρύματος Fondazione Giorgio Cini, ἦτοι τὸ Α' Διεθνὲς Συνέδριον Ἱστορίας τοῦ Βενετικοῦ Πολιτισμοῦ μὲ θέμα «Ἡ Βενετία καὶ ἡ Ἀνατολὴ μέχρι τοῦ 15^{ου} αἰῶνος». Τοῦ συνεδρίου τούτου μετέσχον εἰδικοὶ ἐπιστήμονες ἐξ 25 χωρῶν τῆς

1. Βλ. περὶ τούτων Ν. Β. ΤΩΜΑΔΑΚΗ, Τὸ περὶ Βησσαρίωνος ἐν Ἑνετία Συνέδριον, «Ἐλεύθερος Κόσμος» τῆς 16 Ἰουνίου 1968 (ἀριθ. 583), σ. 1-2.— J. K. HASSIOTIS, Two Congresses at Venice on Cardinal Bessarion, «Balkan Studies», τόμ. 9 (1968), σ. 234-236.— ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ, Δύο Συνέδρια μὲ θέμα τὸν Βησσαρίωνα, «Ἑλληνικά», τόμ. 21 (1968), σ. 481-482.— ΚΛ. ΤΣΟΥΡΚΑΣ, Τὰ 500 χρόνια τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης, Τὰ πρῶτα ἑλληνικά βιβλία, «Μακεδονικὴ Ζωή», τεύχ. 31 (Δεκέμβριος 1968), σ. 9-13.

2. Βλ. περὶ τούτου Ν. Β. ΤΩΜΑΔΑΚΗ, Τὸ Α' Συνέδριον Ἱστορίας καὶ Πολιτισμοῦ ἐν Ἑνετία, «Ἐλεύθερος Κόσμος» τῆς 20 Ἰουνίου 1968 (ἀριθ. 587), σ. 1-2.— Ζ. Ν. ΤΣΙΡΠΑΝΗ, Τὸ πρῶτο Διεθνὲς Συνέδριον Ἱστορίας καὶ Πολιτισμοῦ τῆς Βενετίας, «Ἑλληνικά», τόμ. 21 (1968), σ. 245-246.— ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ, Venice and the East up to the Fifteenth Century. The First International Conference on the History of Venetian Civilization, «Balkan Studies», τόμ. 9 (1968), σ. 245-246.

Ευρώπης και τῆς Ἀμερικῆς. Μεταξὺ τούτων συγκατελέγοντο καὶ τριάκοντα περίπου Ἕλληνες, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλοι ἦσαν συνεργάται τοῦ ἡμετέρου Ἰνστιτούτου καὶ ἄλλοι ἦλθον ἐξ Ἑλλάδος ἢ καὶ ἐξ ἀλλοδαπῆς. Εἰς τὸ συνέδριον τοῦτο, χωρισθὲν εἰς πέντε τμήματα (Ἱστορία, Δίκαιον καὶ Οἰκονομία-Γλωσσολογία-Φιλολογία καὶ Μουσική-Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία καὶ Λειτουργική-Ἱστορία τῆς τέχνης), παρουσιάσθησαν περὶ τὰς τριάκοντα εἰσηγήσεις καὶ ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν ἀνακοινώσεις, πλεῖστοι τῶν ὁποίων ἀφεώρων εἰς τὴν ἱστορίαν, τὴν τέχνην κλπ. τῶν βενετοκρατούμενων ἐλληνικῶν χωρῶν καὶ εἰς τὰς ἐν γένει σχέσεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ μετὰ τῆς Βενετίας. Ὑπὸ Ἑλλήνων συνέδρων παρουσιάσθησαν τρεῖς εἰσηγήσεις καὶ ὀκτὼ ἀνακοινώσεις. Ἐκ τῶν τριῶν εἰσηγήσεων ἡ μία ἐγένετο ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου μὲ θέμα «*Ἡ νῆσος Κρήτη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς βενετικῆς κυριαρχίας. Προβλήματα καὶ ἔρευναι*» (αἱ δύο ἄλλαι ἐγένοντο ὑπὸ τῶν κ.κ. Ν. Β. Τωμαδάκη καὶ Μ. Χατζηδάκη). Ἐκ δὲ τῶν ἀνακοινώσεων αἱ δύο παρουσιάσθησαν ὑπὸ συνεργατῶν τοῦ Ἰνστιτούτου, ἥτοι τῆς δίδος Μαρίας Χαιρέτη, φιλοξενουμένης αὐτοῦ, μὲ θέμα «*Τὰ παλαιὰ κτηματολόγια τοῦ ἀρχείου τοῦ Δουκὸς τῆς Κρήτης ὡς ἱστορικαὶ πηγαὶ*» καὶ τῆς δίδος Χρυσάνθης Μαλιέζου, παλαιᾶς ἐρευνητριάς τοῦ Ἰνστιτούτου, μὲ θέμα «*Εἰδήσεις περὶ τοῦ μεταξὺ Βενετῶν καὶ Βυζαντινῶν πολέμου τοῦ 1306 - 1309*». Τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου μετέσχον πάντες οἱ ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Ἰνστιτούτῳ ἐργαζόμενοι ἐπιστήμονες, ἥτοι, πλὴν τοῦ διευθυντοῦ του, ὁ γενικὸς γραμματεὺς αὐτοῦ κ. Σωτήριος Μεσσήνης, οἱ φιλοξενούμενοι αὐτοῦ κ.κ. Ἰωάννης Χασιώτης καὶ Ἐρρίκος Μοάτσος καὶ ὁ ἐρευνητὴς αὐτοῦ κ. Ἀριστείδης Στεργέλλης. Μετέσχον ἐπίσης, ἐλθόντες πρὸς τοῦτο ἐξ Ἀθηνῶν, ἡ πρῶν διευθύντρια τοῦ Ἰνστιτούτου καθηγήτρια κ. Σοφία Ἀντωνιάδου καὶ ὁ ἐκ τῶν ἀναπληρωματικῶν μελῶν τῆς Ἐποπτικῆς αὐτοῦ Ἐπιτροπῆς ἀκαδημαϊκὸς κ. Γεώργιος Ἀθανασιάδης Νόβας, τοὺς ὁποίους μὲ πολλὴν χαρὰν ἐδεξιώθημεν καὶ ἐφιλοξενήσαμεν ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ. Ὁ δεύτερος κατὰ τὴν καταληκτικὴν συνεδρίαν ὑπέβαλε πρότασιν περὶ διοργανώσεως πανηγυρικοῦ ἑορτασμοῦ εἰς διεθνῆ κλίμακα τῆς προσεχοῦς 400ῆς ἐπετείου τῆς ναυμαχίας τῆς Ναυπάκτου κατὰ τὸ 1971.

Ἐν γένει τὸ συνέδριον τοῦτο παρέσχεν ἀφορμὴν ἀξιολόγου προβολῆς τῆς ἐλληνικῆς ἐπιστήμης εἰς διεθνῆ κλίμακα, εἰς τοῦτο δὲ συνέβαλεν οὐσιωδῶς καὶ τὸ ἡμέτερον Ἰνστιτούτον διὰ τῆς συμμετοχῆς καὶ συνεργασίας του.

δ) Ἀλλὰ τὴν σημαντικωτέραν ἐπιτυχίαν ἐπὶ διεθνoῦς ἐπιστημονικοῦ ἐπιπέδου ἔσχε τὸ ἡμέτερον Ἰνστιτούτον διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου διοργανώσεως ἐν τῇ ἔδρᾳ του (διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν δωδεκαετῆ ἱστορίαν του) συνόδου τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Διεθνoῦς Ἐνώσεως Βυζαντινῶν Σπουδῶν, ἥτις ἔλαβε χώραν ἀπὸ 9 - 13 Σεπτεμβρίου. Ἡ σύνοδος αὕτη, ἐπιμελῶς παρασκευασθεῖσα ὑφ' ἡμῶν καὶ τῶν ἡμετέρων συνεργατῶν καὶ δεόντως ἐνισχυθεῖσα καὶ ὕλικῶς καὶ ἠθικῶς ὑπὸ τοῦ Β. Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, ἐσημείωσεν ἀπόλυτον ἐπιτυχίαν, τόσον ἀπὸ γενικωτέρας ὅσον καὶ ἀπὸ ἐλληνικῆς πλευρᾶς, καὶ παρέσχε τὴν εὐκαιρίαν νέας λαμπροτέρας προβολῆς τῆς ἐλληνικῆς ἐπιστήμης καὶ εἰδικώτερον τοῦ ἡμετέρου Ἰνστιτούτου εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Εἰς τὴν σύνοδον¹ ταύτην, ἥτις, κατὰ τὸ καταστατικὸν τῆς Ἐνώσεως, ἔπρεπε νὰ

1. Βλ. «Ἑλληνικά», τόμ. 21 (1968), σ. 482 καὶ ἐκτενέστερον MARIE NUSTAZOPOULOU, Réunion statutaire de l'Association Internationale des Études Byzantines, 9 - 13 septembre 1968, «Balkan Studies», τόμ. 9 (1968), 470 - 474.

συγκληθῆ ἑνδιαμέσως, μεταξύ τοῦ τελευταίου 13^{ου} συνεδρίου τῆς Ὁξφόρδης (1966) καὶ τοῦ προσεχοῦς 14^{ου} τῆς Ρουμανίας (1971), ἀντιπροσωπεύθησαν αἱ κυριώτεραι (ἐν ὄλῳ 14) χώραι ἐκ τῶν μελῶν τῆς Διεθνoῦς Ἐνώσεως Βυζαντινῶν Σπουδῶν, ἤτοι ἡ Αὐστρία, ἡ Βουλγαρία, ἡ Γαλλία, ἡ Γερμανία, ἡ Γιουγκοσλαβία, ἡ Ἑλλάς, αἱ Ἠνωμένα Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς, ἡ Ἰταλία, ἡ Κύπρος, ἡ Μεγάλη Βρετανία, ἡ Ὁλλανδία, ἡ Οὐγγαρία, ἡ Ρουμανία, καὶ ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσις, δι' ἑνὸς ἢ δύο ἐκπροσώπων ἐκάστη. Ὀλίγισταὶ χώραι (ὡς ἡ Βραζιλία, τὸ Ἰσραήλ, ἡ Τσεχοσλοβακία κ. ἄ.) δὲν ἠδυνήθησαν τὴν τελευταίαν στιγμὴν διὰ διαφόρους λόγους νὰ ἀποστείλουν ἐκπροσώπους. Ἐν ὄλῳ συνεκεντρώθησαν 32 σύνεδροι, ἐξ ὧν ἀναφέρομεν (πλὴν τῶν ἐν συνεχείᾳ μνημονευομένων) τοὺς γνωστοὺς βυζαντινολόγους κ. κ. G. Ostrogorsky, Br. Lavagnini, H. - G. Beck, V. Lazarev. Τὴν Ἑλλάδα ἐξέπροσώπησαν ὁ ἀκαδημαϊκὸς κ. Ἀνδρέας Ευγγούπουλος, ὡς πρόεδρος τῆς Ἐθνικῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιτροπῆς Βυζαντινῶν Σπουδῶν (ἀναπληρῶν τὸν ἀσθενοῦντα πρόεδρον ταύτης κ. Α. Ὁρλάνδον), καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου, ὡς γενικὸς αὐτῆς γραμματεὺς (ἀναπληρῶν τὸν μὴ ἐλθόντα γεν. γραμματέα κ. Μ. Χατζηδάκην). Δύο ἄλλοι Ἑλληνες μετέσχον ἐνεργῶτα τῶν ἐργασιῶν τῆς συνόδου, ὁ ἀκαδημαϊκὸς κ. Διονύσιος Ζακυθινός, ὡς γενικὸς γραμματεὺς τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Διεθνoῦς Ἐνώσεως, καὶ ὁ κ. Νικόλαος Οἰκονομίδης, ὡς ταμίας αὐτῆς. Τῆς συνόδου προήδρευεν ὁ πρόεδρος τῆς Διεθνoῦς Ἐνώσεως Γάλλος ἀκαδημαϊκὸς κ. Paul Lemerle, χρὴν δὲ γραμματέας ἐξετέλεσεν ἡ Ἑλληνίς διδάκτωρ δις Μαρία Νυσταζοπούλου, εἰδικῶς κληθεῖσα ἐξ Ἀθηνῶν καὶ φιλοξενηθεῖσα εἰς τὸ ἡμέτερον Ἰνστιτούτον.

Αἱ ἐργασίαι τῆς συνόδου διεξήχθησαν κατὰ τὰς πρωϊνὰς ὥρας τῆς 9^{ης}, 10^{ης}, 11^{ης} καὶ 12^{ης} Σεπτεμβρίου εἰς τὴν ἐν τῇ παλαιᾷ Φλαγγινεῖῳ Σχολῇ αἰθουσαν τῶν δεξιῶσεων τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου. Κατὰ τὰ ἀπογεύματα τῶν αὐτῶν ἡμερῶν ἔλαβον χώραν, εἰς τὴν ἐν τῇ παλαιᾷ ἔδρᾳ τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος μεγάλην αἰθουσαν τῶν τελετῶν καὶ τῶν διαλέξεων τοῦ Ἰνστιτούτου, τὰ δύο ἐπιστημονικὰ colloques, περὶ ὧν κατωτέρω. Τὴν τελευταίαν ἡμέραν τοῦ συνεδρίου, 13^{ην} Σεπτεμβρίου, διοργανώθη ἐκδρομὴ διὰ πλοιαρίου πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν σπουδαίων ἀρχαιολογικῶν μνημείων εἰς τὰς βενετικὰς νησίδας Murano καὶ Torcello καὶ προσεφέρθη ἐπὶ τόπου ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιτροπῆς Βυζαντινῶν Σπουδῶν ἀποχαιρετιστήριον γεῦμα εἰς τοὺς συνέδρους.

Τὰ κυριώτερα (ὀργανωτικοῦ κυρίως, ἀλλὰ καὶ ἐπιστημονικοῦ χαρακτῆρος) θέματα, τὰ ὁποῖα ἀπασχόλησαν τὴν σύνοδον κατὰ τὰς πρωϊνὰς αὐτῆς συνεδρίας, ὑπῆρξαν τὰ ἀκόλουθα: 1) Ἡ ἐκθεσις τῆς δραστηριότητος τῶν κατὰ χώρας Ἐθνικῶν Ἐπιτροπῶν Βυζαντινῶν Σπουδῶν, ἰδιαιτάτα εἰς τὸν ἐρευνητικὸν καὶ ἐκδοτικὸν τομέα, ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου 1966 (13^{ον} Διεθνῆς Βυζαντινολογικὸν Συνέδριον τῆς Ὁξφόρδης) μέχρι σήμερον. Τὰ ἐπιτεύγματα τῆς ἑλληνικῆς βυζαντινολογικῆς ἐπιστήμης κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο (ἐρέυνας, ἐκδόσεις κλπ.) ἐξέθηκον ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου, ὁ ὁποῖος καὶ προσεφώνησε κατὰ τὴν ἐναρκτήριον συνεδρίαν τοὺς συνέδρους ἐκ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου.— 2) Ἡ συμμετοχὴ τῆς Διεθνoῦς Ἐνώσεως εἰς τὰ προσεχῆ διεθνή ἐπιστημονικὰ συνέδρια, ἤτοι τὸ 13^{ον} Διεθνῆς Συνέδριον Ἱστορικῶν Ἐπιστημῶν τῆς Μόσχας (18-25 Ἀυγούστου 1970), τὸ Α' Διεθνῆς Συνέδριον Κυπριακῶν Σπουδῶν τῆς Λευκωσίας (14-19 Ἀπριλίου 1969) καὶ τὸ Β' Διεθνῆς Συνέδριον Σπουδῶν Νοτιο-ανατολικῆς Εὐρώπης τῶν Ἀθηνῶν (ἄνοιξις τοῦ 1970).— 3) Ἡ προπαρασκευὴ ΠΑΑ 1968

καὶ τὸ πρόγραμμα τοῦ προσεχοῦς 14^{ου} Διεθνοῦς Συνεδρίου Βυζαντινῶν Σπουδῶν ἐν Ρουμανίᾳ (1971). Τὸ θέμα τοῦτο ὑπῆρξε τὸ σπουδαιότερον τῆς συνόδου καὶ ὁ πρωταρχικὸς λόγος τῆς συγκλήσεως αὐτῆς καὶ διὰ τοῦτο ἀπασχόλησεν αὐτὴν ὅσον οὐδὲν ἄλλο. Ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν Ρουμάνων ἀντιπροσώπων (M. Berza καὶ E. Stanescu) καθωρίσθησαν αἱ εἰσηγήσεις καὶ τὰ θέματα τὰ ὁποῖα θὰ παρουσιασθοῦν εἰς τὸ Συνέδριον. — 4) Ἡ ἔκδοσις τοῦ Corpus τῶν πηγῶν τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας. Ὑπεβλήθησαν καὶ ἐνεκρίθησαν τὸ ὑπόμνημα καὶ αἱ προτάσεις τῆς εἰδικῆς πενταμελοῦς Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Corpus τούτου, ὡς διμορφώθησαν τελικῶς ὑπ' αὐτῆς, κατόπιν τοῦ colloque τῆς 10ης Σεπτεμβρίου (περὶ οὗ κατωτέρω). Ἀπεφασίσθη ὅπως αἱ ἐκδόσεις τοῦ Corpus μὴ εἶναι μονοπώλιον ἑνὸς ἐκδότου, ἀλλὰ ἐκτυπῶνται παραλλήλως εἰς διαφόρους χώρας. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ὑπεβλήθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων συνέδρων Δ. Ζακυθινοῦ καὶ Μ. Μανούσακα ἡ πρότασις, ὅπως τὸ Ἑλληνικὸν Ἰνστιτούτον Βενετίας συμβάλῃ εἰς τὰς ἐκδόσεις ταύτας ἅφ' ἑνὸς διὰ τῆς προσφορᾶς ὀλιγομῆθους φιλοξενίας εἰς ξένους ἐπιστήμονας παρασκευάζοντας τοιαύτας ἐκδόσεις καὶ ἅφ' ἑτέρου διὰ τῆς ἀναλήψεως τῆς δαπάνης ἐκτύπωσεως ἐν Ἑλλάδι, ἐπιμελείᾳ τοῦ Ἰνστιτούτου, ὠρισμένων ἐκ τῶν ἐκδόσεων τούτων. — 5) Ἡ σύνταξις καὶ ἡ διάδοσις τοῦ «Bulletin d'Information et de Coordination» τῆς Ἑνώσεως, τὸ ὁποῖον συντάσσεται, ὡς γνωστόν, ἐν Παρισίοις καὶ ἐκτυπῶνται ἐν Ἀθήναις τῇ ἀρωγῇ τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου.

Ἀλλά, πλὴν τῆς σοβαρᾶς ἐπὶ ὀργανωτικῶν θεμάτων ἐργασίας ταύτης, ὀργανώθησαν ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς συνόδου, συμφώνως πρὸς τὰς ἐν τῷ τελευταίῳ συνεδρίῳ τῆς Ὁξφόρδης ληφθείσας ἀποφάσεις, καὶ ἐπραγματοποιήθησαν κατὰ τὰς αὐτὰς ἡμέρας καὶ κατὰ τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας δύο colloques, μὲ διαλέξεις καὶ συζητήσεις καθαρῶς ἐπιστημονικοῦ χαρακτήρος. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐξ αὐτῶν, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Αὐστριακοῦ καθηγητοῦ κ. Herbert Hunger, εἶχεν ὡς θέμα τὰ «Προβλήματα τῆς ἐκδόσεως τοῦ Corpus τῶν ἑλληνικῶν πηγῶν τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας», ἥτοι θέμα φιλολογικόν. Τὸ δὲ δεύτερον, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Γάλλου καθηγητοῦ κ. André Grabar, εἶχεν ὡς θέμα τὴν «Τέχνην καὶ κοινωνίαν ἐν Βυζαντίῳ [κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Παλαιολόγων]», ἥτοι θέμα ἀρχαιολογικόν καὶ ἱστορικόν. Τοὺς ξένους ἐπιστήμονας παρουσίασεν εἰς τὸ προσκληθὲν κοινὸν τῆς Βενετίας ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου.

Εἰς τὸ πρῶτον colloque (9 Σεπτεμβρίου) ὠμίλησαν, μετὰ τὸν πρόεδρον αὐτοῦ, ὁ Ἰταλὸς καθηγητὴς κ. A. Pertusi καὶ ὁ Ἀμερικανὸς κ. I. Ševčenko. Ὁ κ. Pertusi παρουσίασεν, ὡς κύριος ὀμιλητὴς, εἰσήγησιν παρέχουσαν τὰ πορίσματα τῶν ἀπὸ τοῦ 1966 ἐργασιῶν τῆς πενταμελοῦς διεθνοῦς ἐπιτροπῆς τοῦ Corpus τῶν πηγῶν τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας (ἀποτελουμένης ἐκ τῶν H. Hunger, I. Duǰčev, M. Μανούσακα, A. Pertusi καὶ I. Ševčenko), τὴν εἰσήγησιν δὲ ταύτην συνεπλήρωσε δι' ἰδίων παρατηρήσεων ὁ κ. Ševčenko. Ἡ ἐπακολουθήσασα συζήτησις μετὰ τῶν εἰδικῶν ὑπῆρξε διαφωτιστικὴ, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ πάντων τῶν λεχθέντων ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ Corpus, συνεληθῆσα κατ' ἰδίαν τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ, ἀπεκρυστάλλωσε τὰ τελικὰ πορίσματά της εἰς ὑπόμνημα, τὸ ὁποῖον, ὑποβληθὲν εἰς τὴν σύνοδον, ἐνεκρίθη, ὡς ἐλέχθη καὶ ἀνωτέρω, ὑπ' αὐτῆς, μὲ μικρὰς τροποποιήσεις ἢ προσθήκας.

Τὸ δεύτερον colloque, κλιμακωθὲν εἰς τρία διαδοχικὰ ἀπογεύματα (10 - 12 Σε-

πτεμβρίου), περιέλαβε δέκα ὅλας διαλέξεις (τὰς πλείστας μετ' ἐγχρώμων προβολῶν) ἐπιφανῶν βυζαντινολόγων ἐκ τῶν εἰδικωτέρων εἰς τὰ ὑπὸ διαπραγματεύσειν καὶ συζητήσιν θέματα. Ἐκ τῶν ὀμιλητῶν τούτων δύο ἦσαν Ἕλληνες (Δ. Ζακυθηνός, Α. Ξυγγόπουλος), δύο Γάλλοι (Α. Grabar, Τ. Velmans), δύο Γερμανοὶ (Η. - G. Beck, Η. Belting), δύο Ἀμερικανοὶ (Ι. Ševčenko, J. Meyendorff), εἰς Ρῶσσοι (V. Lazarev) καὶ εἰς Γιουγκοσλάβοι (V. Djurić). Τὰς ἐργασίας τοῦ colloque διηύθυνεν ὁ πρόεδρος αὐτοῦ κ. Α. Grabar. Πρῶτος ὀμιλητὴς ὑπῆρξεν ὁ Ἕλλην ἀκαδημαϊκὸς κ. Δ. Ζακυθηνός, ὅστις ἐπραγματεύθη, ἐν εἴδει γενικῆς εἰσαγωγῆς, τὸ θέμα «*États, Sociétés, Cultures*». Ὁ ἕτερος Ἕλλην ὀμιλητὴς κ. Α. Ξυγγόπουλος διέλαβε περὶ τῶν τοιχογραφιῶν τοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἐν Θεσσαλονίκῃ. Ἐξ ἴσου ἐνδιαφέροντα ὑπῆρξαν τὰ θέματα καὶ τῶν ξένων ὀμιλητῶν, περιστραφέντα εἰς τὴν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Παλαιολόγων προστασίαν τῶν τεχνῶν, εἰς τὴν ἀκμὴν τῶν γραμμάτων, εἰς τὴν μικρογραφίαν, εἰς τὴν προσωπογραφίαν, εἰς τὴν ἐθιμοτυπίαν τῆς βυζαντινῆς αὐτῆς, θέματα τῶν ὁποίων οἱ ἀκριβεῖς τίτλοι περιελήφθησαν εἰς καλαίσθητον πρόγραμμα τῆς Συνόδου ἐκτυπωθῆν μερίμνη τοῦ ἡμετέρου Ἰνστιτούτου. Τῶν διαλέξεων τούτων ἐπηκολούθησαν ἐκάστοτε λίαν ἐνδιαφέρουσαι συζητήσεις μεταξὺ τῶν ὀμιλητῶν καὶ τοῦ ἀκροατηρίου των. Τὰ πορίσματα δὲ τοῦ colloque συνώμισεν ἐν τέλει ὁ πρόεδρος αὐτοῦ κ. Grabar, ὁ ὁποῖος ἐδέχθη προθύμως πρῶτασιν γενομένην ὑπ' ἐμοῦ, ὅπως αἱ διαλέξεις καὶ τὰ πρακτικὰ τοῦ colloque τούτου (εἰς ἃς θὰ περιληφθοῦν καὶ αἱ διαλέξεις τῶν μὴ ἐλθόντων ἑτέρων δύο Ἑλλήνων ὀμιλητῶν κ. κ. Α. Ὁρλάνδου καὶ Μ. Χατζηδάκη) ἐκτυπωθῶν δαπάναις καὶ ἐπιμελείᾳ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βενετίας εἰς ἰδιαίτερον τόμον περιληφθησόμενον εἰς τὴν σειρὰν τῶν δημοσιευμάτων αὐτοῦ (θὰ εἶναι ὁ ὑπ' ἀριθ. 4 τῆς «Βιβλιοθήκης» του).

Ἀμφότερα τὰ colloques προσέκαλεσαν ζωηρότατον τὸ ἐνδιαφέρον τῶν παρακολουθησάντων ταῦτα ἐπιστημόνων, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκατελέγοντο καὶ ἔγκριτοι Βενετοὶ εἰδικοί, καὶ ἐπεσφράγισαν κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐν τῷ ἡμέτερῳ Ἰνστιτούτῳ πραγματοποιηθείσης διεθνοῦς ταύτης ἐπιστημονικῆς συναντήσεως.

Κρίνομεν καλὰν γὰ ἀναφέρωμεν ὅτι, πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐπιτυχίας τῆς συνόδου ταύτης, τὸ ὑφ' ἡμῶν Ἰνστιτούτον εἰργάσθη συστηματικῶς καὶ συντόμως ἀπὸ πολλῶν μηνῶν. Ὁ διευθυντὴς αὐτοῦ κατῆλθεν εἰδικῶς τὸν Ἰούλιον εἰς Ἀθήνας, ἵνα συνεννοηθῇ μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐθνικῆς Ἐπιτροπῆς Βυζαντινῶν Σπουδῶν καὶ τοῦ γενικοῦ γραμματέως τῆς Διεθνοῦς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς κ. Δ. Ζακυθηνοῦ περὶ πάντων τῶν ὀργανωτικῶν θεμάτων καὶ ἰδίᾳ περὶ τοῦ καταρτισμοῦ τοῦ προγράμματος τῆς συνόδου. Ἐν Βενετία συνεκροτήθη Ὁργανωτικὴ Ἐπιτροπὴ, μὲ πρόεδρον τὸν διευθυντὴν τοῦ Ἰνστιτούτου, γραμματεὰ τὴν δίδα Μαρίαν Νυσταζοπούλου καὶ μέλη τὸν γενικὸν γραμματεὰ τοῦ Ἰνστιτούτου κ. Σ. Μεσσήνην καὶ τὸν φιλοξενούμενον τοῦ Ἰνστιτούτου κ. Ν. Παναγιωτάκη. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συνόδου, τὸ Ἰνστιτούτον ἠδυνήθη νὰ φιλοξενήσῃ τιμητικῶς εἰς τὸν ξενῶνα του ὄρισμένους ἐκ τῶν συνέδρων. Εὐτυχῶς τὰ ἐπιβλητικὰ κτήρια τοῦ Campo dei Greci καὶ οἱ χώροι (αἴθουσαι, προθάλαμοι, γραφεῖα κλπ.) τοῦ Ἰνστιτούτου προσέφεροντο ἄριστα πρὸς ἄνετον διεξαγωγὴν τῶν ἐργασιῶν τῆς συνόδου καὶ τῶν διαλέξεων. Τὴν ἐσπέραν τῆς πρώτης ἡμέρας ὀργανώθη δεξίωσις πρὸς τιμὴν τῶν ἀφιχθέντων συνέδρων, εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν δεξιῶσεων τοῦ Ἰνστιτούτου. Εἰς τοὺς ξένους προσεφέρθη

πᾶσα δυνατὴ περιποίησις καὶ τοιουτοτρόπως αἱ ἐπαφαὶ καὶ αἱ συζητήσεις, διεξαχθεῖσαι ἐντὸς φιλικῆς καὶ ἐγκαρδίου ἀτμοσφαιρας, ὑπῆρξαν γόνιμοι καὶ λίαν ἐποικοδομητικά. Πάντες οἱ σύεδροι ὑπῆρξαν ἱκανοποιημένοι. Αἱ εὐχαριστίαι αὐτῶν διευτώθησαν καὶ ἐπισήμως ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Διεθνούς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς κ. Paul Lemerle, τόσον κατὰ τὴν καταληκτικῆρον ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ συνεδρίαν τῆς 12ης Σεπτεμβρίου, ὅσον καὶ κατὰ τὸ τέλος τοῦ γεύματος εἰς Torcello, ὅτε ἔλαβε τὸν λόγον ἑλληνιστὶ καὶ ὁ πρεσβύτερος τῶν συνέδρων Οὐγγρος καθηγητῆς κ. Moravcsik, διὰ τὰ εὐχαριστήσια καὶ οὗτος τοὺς ξενίζοντας. Εἶναι περιττὸν βεβαίως τὰ ἐξαρθῆ ἢ σημασία τῆς ἐπιτυχίας ταύτης, διὰ τῆς ὁποίας ἀπεδείχθη ὅτι ἡ Ἑλλάς διὰ τῶν ἐπιλέκτων ἐπιστημόνων τῆς εἶναι εἰς θέσιν τὰ συνεργάζηται ἀρμονικῶς ἐπὶ ὑψηλοῦ ἐπιστημονικοῦ ἐπιπέδου μετὰ τῶν ἐρευνητῶν τῶν ἄλλων χωρῶν, οἱ ὅποιοι τρέφουν ἄκραν ἐκτίμησιν πρὸς αὐτοὺς καὶ ἀναγνωρίζουν τὴν σημαίνουσαν θέσιν μας εἰς τὴν τομέα τῶν βυζαντινῶν σπουδῶν, ἀρρήκτως συνδεδεμένων πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ἱστορικὸν παρελθόν.

ε) Τὸ ἡμέτερον Ἰνστιτούτον ἀντιπροσωπεύθη διὰ τοῦ διευθυντοῦ αὐτοῦ κατὰ τὴν γενομένην εἰς Prato τὴν 5-6 Ἰανουαρίου σύσκεψιν ἱστορικῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς πρὸς ἴδρυσιν τοῦ Centro Internazionale di Storia Economica Medievale «Francesco Datini». Μετὰ τοῦ νέου ἐπιστημονικοῦ τῆρου κέντρου ἐνεκαινιάσαμεν συνεργασίαν.

ς) Ἐνεκα τῆς ἀπασχολήσεώς του μετὰ τὰ ἐν Βενετία συνέδρια, ὁ διευθυντῆς τοῦ Ἰνστιτούτου δὲν ἠδυνήθη δυστυχῶς τὰ μετᾶσχη τῶν ἐργασιῶν τοῦ ἀπὸ 6-11 Μαΐου συνελθόντος ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ τῆς Κρυπτοπόρεως Πρώτου Διεθνούς Συνεδρίου Βυζαντινῆς Μουσικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Λειτουργίας, εἰς τὸ ὅποιον εἶχε προσκληθῆ καὶ εἰς τοῦ ὁποίου τὴν τιμητικὴν ἐπιτροπὴν περιελήφθη.

ζ) Τὸ ἡμέτερον Ἰνστιτούτον ἐκλήθη τὰ συμμετάσχη διὰ τοῦ διευθυντοῦ καὶ τῶν ἐρευνητῶν αὐτοῦ εἰς τὸ κατὰ τὸν προσεχῆ Ἀπρίλιον τοῦ 1969 συγκληθησόμενον ἐν Λευκωσίᾳ Ἀ' Διεθνὲς Κυπριολογικὸν Συνέδριον. Ὁ διευθυντῆς αὐτοῦ ἐδήλωσε συμμετοχὴν, τούτο ὅμως παρουσιάζει δυσχερείας ἔνεκα τοῦ φόρτου τῶν ὑπηρεσιακῶν του ἀσχολιῶν.

η) Ἐνεργὸς ὑπῆρξεν ἡ συνεργασία τοῦ Ἰνστιτούτου μετὰ τῶν ἀρμοδίων τοῦ τμήματος ἱστορικῶν σπουδῶν τοῦ Βατικανοῦ πρὸς διοργάνωσιν τοῦ Ἱστορικοῦ Διεκκλησιαστικοῦ Συνεδρίου, τὸ ὅποιον θὰ συνέλθῃ ἀπὸ 30 Ἀπριλίου - 4 Μαΐου 1969 εἰς Bari ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν προστασίαν τοῦ Πάπα Παύλου Σ' καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρα Α', μετὰ θέμα «*Ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀπὸ τοῦ Η' μέχρι τοῦ ΙΣ' αἰῶνος*». Τὸ θέμα εἶναι ἐξόχως ἐνδιαφέρον ἀπὸ ἑλληνικῆς πλευρᾶς καὶ προβλέπεται ὅτι εἰς τὸ συνέδριον τούτο θὰ λάβουν μέρος πολλοὶ Ἕλληνες ἐπιστήμονες. Ὁ διευθυντῆς τοῦ Ἰνστιτούτου ἐκλήθη τὰ παρουσιάσῃ κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ συνεδρίου εἰσήγησιν μετὰ θέμα «*Ἡ ἐν Βενετία Ἑλληνικὴ Κοινότης καὶ οἱ ἀρχιεπίσκοποι Φιλαδελφείας*».

θ) Τέλος, μελετήσαντες ἐπισταμένως, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ κ. Antonino Lombardo, Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ τῶν Ἀρχείων τῆς Ἰταλίας καὶ γνωστοῦ ἐκδότου τῶν νοταρίων τῆς Κρήτης, τὸ θέμα τῆς καλυτέρας ἀξιοποιήσεως τοῦ πολυτίμου ἀρχείου τοῦ Δουκῆ τῆς Κρήτης, τοῦ ἀποκειμένου εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας, ἐπρογράμ-

ματίσαμεν, τῇ συναινέσει καὶ προθύμῳ βοήθειᾳ καὶ τοῦ διευθυντοῦ τούτων κ. Luigi Lanfranchi, τὴν τακτοποίησιν καὶ ἐν συνεχείᾳ τὴν ἐκδοσὶν τῶν κυριωτέρων σειρῶν αὐτοῦ. Τὸ ἔργον τῆς τακτοποιήσεως θὰ ἀρχίσῃ τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1969. Ἐν ὄψει καὶ πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ ἔργου τούτου πᾶσαι αἱ δεσμίδες τοῦ ἀρχείου τοῦ Δουκὸς καὶ τῶν νοταρίων τῆς Κρήτης μετεφέρθησαν ἤδη ἐκ τῶν σκοτεινῶν ὑπογείων εἰς ἀνώγειον φωτεινὴν αἴθουσαν. Ἐλπίζομεν ὅτι ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἀπαραιτήτου ἐργασίας ταύτης θὰ σημάνη τὴν ἀπαρχὴν νέας περιόδου μελέτης καὶ ἐκδόσεως τοῦ τόσον σημαντικοῦ διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ κρητικοῦ τούτου ἀρχείου.

Διὰ τῆς τοιαύτης πολυπλεύρου συνεργασίας μετὰ συναφῶν ἐπιστημονικῶν ἰδρυμάτων τοῦ ἐξωτερικοῦ, τῆς συμμετοχῆς εἰς συνέδρια ἢ καὶ τῆς διοργανώσεως συνεδρίων ἐν αὐτῇ τῇ ἑδρᾷ του τὸ κῦρος τοῦ ἡμετέρου Ἰνστιτούτου ἐδραιούται καθ' ἡμέραν καὶ περισσότερον καὶ ἐν Ἰταλίᾳ¹ καὶ ἐκτὸς αὐτῆς.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ δράσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βενετίας κατὰ τὸ ἔτος 1968, τὸ ὁποῖον ὑπῆρξεν ἴσως τὸ ἀποδοτικώτερον ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ. Εἶναι βέβαιοι ὅτι διὰ τῆς συντελεσθείσης ἀναδιοργανώσεως τοῦ ἰδρυμάτων καὶ τῆς ἀναληφθείσης πολυμεροῦς δραστηριότητός του αἱ προοπτικαὶ τοῦ μέλλοντος διαγράφονται λίαν εὐοίνοι. Θεωρῶ ὑποχρέωσίν μου νὰ ἀπευθύνω πρὸς τὸν Πρόεδρον καὶ τὰ μέλη τῆς Ἐποπτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἰνστιτούτου, τοὺς ἀκαδημαίους κ. κ. Ἀναστ. Κ. Ὁρλάνδον καὶ Διον. Α. Ζακυθινὸν καὶ τὸν Πρόσβυν κ. Ἀλέξ. Σ. Βεϊνόγλου, τὰς εὐγνώμονας εὐχαριστίας μου, διότι ὅ,τι ἐπετελέσθη ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν πολύτιμον συμπαράστασιν καὶ συνδρομὴν των. Πιστεύω ὅτι θὰ ἔχω πάντοτε τὴν ἀμέριστον ὑποστήριξιν αὐτῶν, ὡς καὶ πάντων τῶν λοιπῶν ἀρμοδίων, ἐν τῇ ἐκκληρώσει τῆς ἀποστολῆς μου.

Ἐν Βενετίᾳ, τῇ 31 Ἰανουαρίου 1969.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου
Μ. Ι. Μανούσακας

1. Πρβλ. καὶ τὸ περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βενετίας δημοσίευμα τὸ καταχωρισθὲν εἰς τὸ ἐπίσημον ὄργανον τῆς Προεδρίας τῆς Ἰταλικῆς Κυβερνήσεως «Vita Italiana», ἔτ. 18, ἀριθ. 6 (Ἰούνιος 1968), σ. 519-522, ὡς καὶ ἐν τῷ περιοδικῷ «Archivi e Cultura» (Rassegna dell'Associazione Nazionale Archivistica Italiana), τόμ. II (1968), σ. 101-104.